

Lisa 1. Kaasamise käigus esitatud märkuste arvestamise tabel

Ministeeriumid

Ettepaneku esitaja	Ettepanek/avaldus	Arvestamine
Justiits- ja Digiministeerium	<p>Justiits- ja Digiministeerium leiab, et eelnõus toodud ühtsete kontaktpunktide tehniline lahendus peab olema asjakohane, ettevõtjatele kasutatav ilma tasuliste vahendusteenusteta, tehnoloogianeutraalne ning arvestama subsidiaarsuse põhimõtetega liikmesriikide suhtes. Me ei toeta eelnõus pakutud lahendust, mis nende põhimõtetega ei arvesta.</p> <p>Selgitus: Eelnõus nähakse ette, et ühtsed kontaktpunktid peaksid oma toimimisel tuginema kavandatavale Euroopa ärikukrule. Kuna Euroopa ärikukkur on kavandatud erasektori osutava turuteenusena, siis järeldeb sellest, et ettevõtted peavad loamenetluse eeldusena endale kõigepealt hankima kuluka ärikukru teenuse, et selle vahendusel suhelda ühtse kontaktpunktiga. Eelistame kindlasti olukorda, kus ettevõtetele ei tekitata administratsiooniga suhtlemiseks uusi kulukaid barjääre. Ka on vägagi küsitavad ning raskesti põhjendatavad eelnõus välja toodud ärikukru kasutusjuhud. Kuidas liikmesriigi pädevad asutused omavahel riigisisest infot vahetavad ei kuulu EL reguleerimisalasse ning katsed seda ette kirjutada rikuvad selgelt subsidiaarsuse põhimõtet. Viide, nagu ärikukkur aitaks taaskasutada juba avaliku sektori asutustes olevaid andmeid ja dokumente, on otseselt eksitav. Ärikukru kasutuspõhimõte on vastandlik andmete ühekordse esitamise põhimõttele ja eeldab, et kasutaja esitab ise korduvalt dokumente erinevatesse instantsidesse. Ühegi eelnõus toodud funktsionaalsuse jaoks ei ole ärikukkur vajalik lahendus ning kogu ühtse kontaktpunkti protsesse saab samaväärselt või edukamalt korraldada tuginedes juba olemasolevatele regulatsioonidele ja tehnilistele lahendustele.</p>	<p>Arvestatud seisukohapunktis 5.4 ning selle selgitustes.</p> <p>Eesti saab toetada lahendust, mis on tehnoloogianeutraalne ning võimaldab olemasolevate süsteemide kasutamist.</p>
Kliimaministeerium	<p>Eelnõust üldiselt:</p> <p>Määruse eesmärgid on head, kuid tuleb vältida liigset jäikust. Eelnõu vajab suuremat paindlikkust ja selgelt sõnastatud proportsionaalsuse tagamise meetmeid, et arvestada väikese turuga liikmesriikide eripäradega. Paindlik lähenemine võimaldab kiirendada üleminekut puhtale majandusele ilma, et see takistaks väikeste riikide konkurentsivõimet.</p>	<p>Üldiselt arvestatud seisukohapunktis 5.1 ja selle selgituses. Teadmiseks võetud. Euroopa päritolu on käsitletud seisukohapunktis 5.2.</p>

	<p>Oluline on analüüsida mõjusid ja väljavaateid Eesti kontekstis kõige enam mõjutatud sektoritele, nii avalikule ja erasektorile, et vältida eeldustel põhinevaid hinnanguid ning tagada, et teame oma võimekust nõudeid täita.</p> <p><i>Made in EU</i> teemal üldiselt (autotööstuse spetsiifilisemalt allpool):</p> <p>Ühelt poolt on vajalik tagada tarnekindlus, kuid teisalt tuleb sihipäraselt liikuda ka ELi strateegilise autonoomia suunas, et vähendada sõltuvust kolmandate riikide toodangust. Tootmisvõimekuse arendamine ELis tervikuna looks täiendavaid võimalusi ka Eesti majandusele. Seega on tasakaalu leidmine nende eesmärkide vahel oluline.</p> <p>Kuigi lühikeses perspektiivis võib sellega kaasneda hinnatõus, tuleb arvestada, et sõltuvus kolmandatest riikidest (sh Hiinast), suurendab riski, et kriitilistes olukordades ei ole vajalikke tooteid üldse võimalik hankida. Juhul kui meetmeid ei rakendata, võib kujuneda olukord, mis sarnaneb arenguga plastitööstuses, kus oma tootmisvõimekuse vähenemine tõi kaasa ka majandusliku julgeoleku nõrgenemise.</p> <p>Seetõttu on oluline tagada piisav vastav tootmisvõimekus ELis, vajadusel ka piirkonniti. See tooks täiendavaid võimalusi ka Eesti ettevõtetele, kes konkureerivad kolmandate riikide tootjatega. Samas tuleb arvestada, et ilma EL-i sise eelistuse rakendamiseta võib sellise tootmisvõimekuse saavutamine osutuda ebarealistlikuks.</p> <p>Praktikas esineb olukordi, kus kvaliteetsema toorme eest ollakse valmis maksma kõrgemat hinda. Need sektorid, kus „<i>made in EU</i>“ lähenemine on põhjendatud, tuleks selgelt IAAs määratleda, et vältida ühisturu killustumist ning tagada üheselt arusaadav käsitlus sellest, millistes valdkondades ja millistel põhjustel sellist lähenemist vajalikuks peetakse.</p>	
Kliimaministeerium	<p>1. Lubade koondamine üheks loaks või loataotluseks (artiklid 5 ja 27)</p> <p>a) Taotluse mahu ja ajastuse probleemid</p> <p>Määruse sõnastus ei täpsusta, et milliseid lubasid, vaid ütleb, et ühtne luba hõlmab kõiki vajalikke lubasid (artikkel 5 p 1). Seni on riigisiselt fookuses olnud eelkõige ehitusload ja keskkonnakaitselood, kuid need ei ole ainsad load, mida tööstusprojektidel tegevuseks vaja võib olla. Seetõttu on oluline, et oleks ülevaade, milliseid lubasid ühtne loamenetlus koos ühe taotlusega hõlmab.</p> <p>Ühtse loataotluse nõue tähendab, et ettevõtja peab menetluse algfaasis esitama märkimisväärselt suuremas mahus dokumentatsiooni ja detailset teavet. Praktikas</p>	<p>Arvestatud osaliselt seisukohapunkti 5.3 selgituses. Määruse artikkel 3 (definiitsioonid) pakub välja lubade nimekirja, mis on hõlmatud. Seda on võimalik veel täpsustada töörühmade käigus.</p>

	<p>eelistavad ettevõtjad sageli taotleda erinevaid lubasid järjestikku, mitte paralleelselt, kuna kõik vajalikud andmed ei ole projekti alguses veel teada. Mitmed olulised tehnilised ja ärilised lahendused (nt tootmisliinide täpne paigutus) selguvad alles projekti edasises arendusetapis.</p> <p>Kehtivas praktikas on tavapärane, et ehitusluba (menetlustähtaeg ca 30 päeva, pädev asutus kohalik omavalitsus) saadakse enne ning ehitustegevusega alustatakse, samal ajal kui keskkonnakaitselood (menetlus 30–180 päeva, sõltuvalt loa liigist, pädev asutus Keskkonnaamet) taotletakse paralleelselt ehituse käigus. Keskkonnakaitseluba ei ole üldjuhul ehitamise eelduseks, välja arvatud erandjuhtudel (nt veekeskkonnaga seotud tööd), kuid keskkonnakaitseloa taotlemine peale ehitamise alustamist on ettevõtja äririsk. Ehitusloa saamine ei ole automaatne eeldus keskkonnakaitseloa saamisele.</p> <p>Kui kõik load, mida on tööstuslike tootmisprojektide tegevuseks vaja, koondatakse ühte menetlusse ning tehakse üks terviklik otsus („<i>comprehensive decision</i>“), võib see praktikas pikendada näiteks ehitusloa menetlust ning lükata edasi projektide algust. Probleemne on ka ettepanekus toodud 45-päevane periood taotluse nõuetekohasuse hindamiseks, mida näiteks ehitusloa menetluses täna ei eksisteeri.</p>	
Kliimaministeerium	<p>b) Muudatuste halduskoormus ja paindlikkuse vähenemine Mida mahukam on algselt esitatav dokumentatsioon, seda keerulisem ja aeganõudvam on selle menetlus ning dokumentide ajakohastamine. Väiksemahuliste ja eraldiseisvate dokumentide puhul on muudatuste tegemine lihtsam ja vigade oht väiksem.</p> <p>Eestis menetletakse ehituslube eelprojekti staadiumis, keskendudes põhimõttelistele lahendustele. See võimaldab hoida dokumentatsiooni mahu mõistlikuna ning menetluse paindlikuna. Võrdluseks, mõnes liikmesriigis menetletakse projekte sisuliselt tööprojekti tasemel, mis toob kaasa mahukad dokumendid, aeglasemad menetlused ning keerukama muudatuste halduse. Sellise lähenemise ülevõtmine ei ole Eesti kontekstis põhjendatud.</p>	Teadmiseks võetud. Informatsiooni käsitletud seisukohapunkti 5.3.1 selgituses.
Kliimaministeerium	<p>c) Investeeringute ajastus Praktikas realiseeruvad investeeringud sageli etappide kaupa, sõltuvalt lubade saamisest. Näiteks võib ehitusloa saamine olla eelduseks täiendava rahastuse kaasamiseks, mille järel jätkatakse uuringute ja muude tegevustega.</p>	Teadmiseks võetud.

	Varasem kogemus ühendlubadega (nt meretuuleparkide puhul) näitab, et ettevõtjad eelistavad sageli lubade eraldi menetlemist, et paremini juhtida nii dokumentatsiooni koostamist kui ka investeeringute ajastust.	
Kliimaministeerium	<p>d) Õigusloome ja halduskoormus riigile</p> <p>Ühtse loa kehtestamine eeldab ulatuslikku ja kompleksset õigusloomet, sealhulgas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loaandja pädevuste koondamine • kontrollimenetluste, • esitatavate andmete, • keeldumise aluste, • kaasamise, • kehtetuks tunnistamise reguleerimist. <p>Eestis on keskkonnakaitselubade menetlus reguleeritud keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) ja eriseaduste kombinatsioonis, samas kui ehitusload kuuluvad eraldi regulatiivse raamistiku alla. Nende lubade ühisosa on piiratud. Samuti ei ole selge, milliseid tegevuslubasid ühtne süsteem hõlmaks (nt kemikaaliseaduse alusel antavad load).</p> <p>Täiendavalt tekib küsimus pädeva asutuse määramisest ning asutustevahelise töökorralduse ja järelevalve mehhanismide kujundamisest. Ühtne loamenetlus toob kaasa märkimisväärse täiendava halduskoormuse ning kulud riigile. Lisaks puudub Eesti õiguses vaste artiklis 27 nimetatud „<i>aggregated baseline permit</i>”ile“.</p>	Arvestatud ja lisatud mõjude peatüki selgitusse.
Kliimaministeerium	<p>e) IT-süsteemide arendamise vajadus</p> <p>Praegu toimuvad erinevate lubade taotlemine ja menetlused eraldiseisvates infosüsteemides (nt ehitisregister ehituslubade jaoks, KOTKAS keskkonnakaitselubade jaoks), mis on arendatud vastavalt konkreetsete lubade vajadustele.</p> <p>Ühtse loataotluse süsteemi rakendamine eeldaks nende süsteemide ulatuslikku ümberkujundamist või integreerimist, mis nõuab märkimisväärsed ressursse.</p>	Arvestatud ja lisatud mõjude peatükki.
Kliimaministeerium	<p>2. Loastamise „single access point“ (artiklid 4 ja 5)</p> <p>a) Kontseptuaalne ebaselgus</p> <p>Artikkel 4 viitab võimalusele luua digitaalne „single access point“ (ärikukru lahenduse kohta saab põhjalikuma sisendi anda JDM, kuid see võib tuua riigile</p>	Teadmiseks võetud, kasutame tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

	<p>märkimisväärse IT- ja haldustöökoormuse), samas kui artikkel 5 lõige 2 näeb ette pädeva asutuse määramise, kes loamenetlust koordineerib. Nende kahe lähenemise omavaheline suhe vajab täpsustamist.</p> <p>Samuti jääb ebaselgeks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kas pädev asutus üksnes koordineerib menetlust või teeb ka lõpliku otsuse; • kuidas kujuneb „<i>comprehensive decision</i>“ ja milline on selle õiguslik vorm. 	
Kliimaministeerium	<p>b) Rakendamise keerukus Eestis</p> <p>Eestis on sarnane lahendus arendamisel planeeringute ja ehituse valdkonnas, kuid see on alles algusjärgus. Kavandatav lähenemine eeldaks keskkonnakaitselubade ning KMH/KSH süsteemide integreerimist, mille arendamist ei ole veel alustatud.</p> <p>Lisaks on ebaselge, millised load peaksid süsteemi kuuluma (nt TTJA infosüsteemid, maakasutusega seotud load jne). Ehitusvaldkonna menetlused ei hõlma ettevõtte tegevuslubasid ega toodete käitlemise või tootmisega seotud lubasid.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.
Kliimaministeerium	<p>c) Ühtse taotluse põhjendatus</p> <p>Ei ole piisavalt selgitatud, miks ühtne loataotlus muudaks menetluse ettevõtjale lihtsamaks. Arvestades olemasolevaid spetsialiseeritud infosüsteeme, võib selline muudatus suurendada nii halduskoormust kui ka menetluse keerukust.</p>	Teadmiseks võetud. Saame EL tööstuse töögrupi aruteludes pöörata sellealasele arutelule tähelepanu.
Kliimaministeerium	<p>d) Õigusraamistiku killustatus</p> <p>Artikkel 5 lõige 4 võimaldab säilitada sektoripõhised eriregulatsioonid (<i>lex specialis</i>). See võib viia loamenetluse reeglite killustumiseni erinevate õigusaktide vahel. Ehitiste rajamisega seotud loamenetluse reeglid võiksid olla võimalikult ühtlustatud ja koondatud.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.
Kliimaministeerium	<p>3. Tööstuse kiirendamise alad (art 25-27)</p> <p><i>Industrial acceleration</i> alade sõnastus võiks olla kohustusliku asemel paindlik. Kui sellised alad on riigis juba olemas ja toimivad, peaks halduskoormus jääma mõistlikuks ka väikeriigi jaoks, et vältida mittevajalike analüüside ja hindamiste nõudmist juba toimivatel aladel.</p>	Arvestatud, rõhutame seisukohtades (seisukohapunkt 5.5), et tööstuse kiirendusalade määratlemine oleks vabatahtlik.
Kliimaministeerium	<p>4. Autotööstust puudutavad tähelepanekud (eelkõige lisad II ja III)</p> <p>a) „Made in EU“ eelistamine riigihangetes</p> <p>Ettepanek, mille kohaselt tuleks riigihangetes eelistada Euroopa Liidus toodetud sõidukeid ka juhul, kui nende hind on kuni 25% kõrgem võrreldes alternatiivsete</p>	Teadmiseks võetud. Informatsiooni kasutatud seisukohapunkti 5.2 selgituse osas.

	<p>pakkumustega, tekitab tõsiseid küsimusi proportsionaalsuse ja kulutõhususe osas. Eriti problemaatiline on see suuremahuliste hangete puhul (nt rasketehnika või ulatuslikud masinapargid), kus juba baashinnad on kõrged ning 25% hinnavahe tähendab absoluutväärtuses väga suuri lisakulusid nii ettevõttele kui avalikule sektorile.</p> <p>Selline lähenemine võib viia olukorrani, kus avalik sektor on sunnitud tegema märkimisväärselt kallimaid hankeotsuseid üksnes toote päritolu alusel. Arvestades, et riigi ja avaliku sektori eelarved on juba pingestatud, võib see vähendada võimekust investeerida uuemasse ja keskkonnahoidlikumatesse tehnoloogiasse. Seega võib meede oma eesmärgile vastupidiselt hoopis aeglustada rohepööret, kuna kallimad hinnad piiravad uute sõidukite ja tehnoloogiate kasutuselevõttu.</p> <p>Eesti riigihangetele kohalduvad künnised ei peaks olema liiga jäigad, erandite kohaldamine peaks olema paindlikum ja sõnastuses tooma selgelt välja väikese turu, piiratud saadavuse, vähese konkurentsi ja ebaproportsionaalse hinnamõju alused.</p>	
Kliimaministeerium	<p>b) Toote päritolu ja madala süsiniku (<i>low-carbon</i>) enesedeklaratsioon (nt art 11) Eelnõu kohaselt kavandatakse süsteemi, kus tootja esitab deklaratsiooni, millega tõendab, et teatud osa tootest vastab „<i>made in EU</i>“ kriteeriumile ning täidab kehtestatud keskkonnanõudeid. Samas ei ole eelnõus piisavalt selgelt reguleeritud, kuidas toimub nende deklaratsioonide kontrollimine ja millised on järelevalvemehhanismid.</p> <p>Selline regulatiivne ebamäärasus võib tekitada ebaausa konkurentsiolukorra, kus kolmandate riikide tootjad võivad formaalselt vastavust deklareerida ilma sisulise kontrollita, samas kui Euroopa tootjad järgivad rangemaid standardeid. Seeläbi võivad kolmandate riikide tootjad saada veelgi suurema eelise, kuna oskavad vajalikke nõudeid esitada, mida ei ole võimalik ümber lükata tõendite kontrollitavuse puudumise tõttu. Ilma tõhusa ja ühtlustatud kontrollisüsteemita võib see kahjustada ausat konkurentsi ning vähendada meetmete usaldusväärsust.</p> <p>VKEdele ei tohiks lisada täiendavat bürokraatiat. Soovime selgust enesedeklaratsiooni vormi kohta ning kas ja millal vajab enesedeklaratsioon tõendaja kinnitust.</p>	Arvesse võetud seisukohapunktis 5.7 ja selle selgituses.
Kliimaministeerium	<p>c) Madala süsinikusisaldusega terase ja alumiiniumi kasutamise nõue Eelnõus sisalduv nõue kasutada riigihangetes vähemalt 25% ulatuses madala süsinikusisaldusega terast ja alumiiniumi võib avaldada märkimisväärset mõju turule.</p>	Arvesse võetud mõjuhinnangus.

	<p>Kuna nõue rakendub samaaegselt mitmes sektoris (sh taristu, ehitus ja sõidukitööstus), võib see tekitada järsu nõudluse kasvu piiratud pakkumisega materjalidele.</p> <p>Tõenäoliseks tagajärjeks on nende materjalide hinnatõus, mis kandub edasi kogu tarneahelasse. Autotööstuses tähendab see, et tootjad peavad kasutama kallimat toorainet ning tagama selle vastavuse täiendavate sertifitseerimis- või deklareerimisnõuetega. Kulude kumuleerumine mõjutab otseselt lõpptoodete hinda. Kõrgem hind omakorda vähendab turu valmisolekut võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid, isegi kui need on keskkonnasäästlikumad.</p> <p>Illustreerivalt võib tekkida olukord, kus kogu väärtusahel (nt roheterasest toodetud seadmetega ehitatakse roheterasest tehas, kus toodetakse roheterasest sõidukeid) muutub järjest kallimaks, mis lõppkokkuvõttes muudab rohetehnoloogiad tarbijale vähem kättesaadavaks.</p>	
Kliimaministeerium	<p>d) Mõju eriotstarbeliste sõidukite tootjatele ja kohalikele ettevõtjatele</p> <p>Täiendav keerukus tekib olukorras, kus sõidukeid modifitseeritakse või ehitatakse ümber eriotstarbeliseks kasutuseks (nt kiirabi-, pääste- või muud erisõidukid). Kui alusauto tootjal on olemas vastav päritolu- ja keskkonnadeklaratsioon, jääb ebaselgeks, kas ning millises ulatuses laienevad nõuded ka ümberehitaja poolt lisatud komponentidele ja materjalidele.</p> <p>Kui nõuded kehtivad kogu sõidukile tervikuna, tähendab see, et ka väikeettevõtjad peavad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hankima spetsiifilisemat ja kallimat toorainet, • tagama kõikide komponentide vastavuse, • koostama keerukaid koondarvutusi „made in EU“ osakaalu ja keskkonnanäitajate kohta. <p>Selline halduskoormus võib osutuda väiksematele ettevõtjatele ebaproportsionaalseks ning vähendada nende võimet riigihangetel osaleda, mis omakorda piirab konkurentsi.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.
Kliimaministeerium	<p>e) Välisinvesteeringute piiramine ja mõju innovatsioonile</p> <p>Kindlasti siinkohal olulised ka MKMi ja RAMi arvamused, kuid eelnõus sisalduvad võimalikud nõuded seoses välisinvesteeringute, omandi struktuuri ja</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktide 5.1 ja 5.4 selgituses. Teadmiseks võetud, kasutame tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

	<p>intellektuaalomandi jagamisega võivad olla vastuolus eesmärgiga meelitada Euroopasse uusi tööstusinvesteeringuid.</p> <p>On tõenäoline, et investorid ei ole valmis loovutama enamusosalust ega jagama oma intellektuaalomandit kohustuslikus korras. Selle tulemusena võivad investeeringud suunduda teistesse piirkondadesse (nt Ameerika Ühendriigid, India), kus regulatiivne keskkond on paindlikum. See omakorda võib jätta Euroopa ilma uutest tehnoloogiatest ning vähendada tööstuse konkurentsivõimet.</p> <p>Jälgida tuleks, et ei tekiks dubleerimist olemasolevat FDI skriinimise süsteemi, konkurentsioiguse ega välissubsiidiumite menetluste vahel. Muidu tekivad raskesti hallatavad ja paralleelsed investeerimiskontrolli süsteemid.</p>	
Kliimaministeerium	<p>f) Positiivne aspekt – väikeste elektrisõidukite „superkrediidid“ Positiivse meetmena võib välja tuua väikeste elektrisõidukite „superkrediitide“ mehhanismi. Eelkõige on see seotud paralleelselt menetluses oleva ELi kergsõidukite CO2 standardite muutmise ettepaneku eelnõuga, kuid märgime ka siinse algatuse juure ära, et see paindlikkus võib soodustada taskukohasemate väiksemõõduliste elektrisõidukite turuletoomist ning anda tootjatele täiendavat paindlikkust CO₂ eesmärkide täitmisel. Samuti võib see võimaldada riikidel suunata toetusi efektiivsemalt segmenti, kus mõju tarbijate jaoks on suurim.</p>	Teadmiseks võetud.
Kliimaministeerium	<p>5. Ehitustoodete määrus (CPR)</p> <p>a) Märgistamisnõuete laiendamine Kui praeguse CPR-i teksti kohaselt kehtivad märgistamisnõuded tootele, mida tarbijad tavaliselt valivad ja ostavad ja mille keskkonnamõju ei sõltu oluliselt sellest, kuidas see ehitisse paigaldatakse või kasutatakse (ehk n-ö poeriiulilt ostetavale tootele), siis eelnõuga soovitakse need lisatingimused kõrvaldada ja anda Euroopa Komisjonile võimalus märgistamisnõudeid kehtestada oluliselt laiemale tootevalikule, ka nendele toodetele, mida klient poe riulilt ei saa valida (st profitoodetele ja vaheproduktidele, sh betoon, tsement, teras jne). Kui toote tegelik keskkonnatoime sõltub tugevalt kasutusviisist või paigaldusest, tuleb väga hoolikalt läbi mõelda, kas märgis on selleks sobiv instrument.</p>	Teadmiseks võetud.
Kliimaministeerium	<p>b) Halduskoormus ja ajastus Kuna CPR rakendamine on alles käivitumas, võib selle muutmine tekitada täiendavat halduskoormust ja viivitusi vastavate delegeeritud aktide väljatöötamisel.</p>	Teadmiseks võetud.

Kliimaministeerium	<p>c) Märjiste dubleerimise oht CPRis on juba olemas keskkonnaandmete raamistik, sh:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Annex II (keskkonnavalasid põhiomadused) • Annex X (horisontaalsed põhiomadused, sh keskkonnakestlikkus) <p>Seetõttu esineb risk, et lisaks olemasolevale süsteemile luuakse täiendav märgistamisnõue, mis suurendab ettevõtjate halduskoormust ning muudab süsteemi keerukamaks, seda tuleks läbirääkimiste käigus vältida.</p>	Teadmiseks võetud. Käsitletud seisukohapunktis 5.9.
Kliimaministeerium	<p>6. Seosed kestlike toodete ökodisaini määrusega (ESPR, art 10)</p> <p>ESPR seab nõuded tootegruppidele, raud ja teras (eeldatav vastuvõtmine 2026) ja alumiinium (eeldatav vastuvõtmine 2028) seatakse vahetoodetele, millest lõpptooted tehakse, kuna see on tehniliselt lihtsam tuvastada. Art 10 toetub ESPR nõuetele ehk kui ESPR nõuetele vastab, siis saab nimetada seda madala süsiniku tooteks. See tundub mõistlik lähenemine, kuna ökodisaini nõuded suunavad turgu kestlikumate ja kvaliteetsemate toodete poole, vähendavad raiskamist ning tugevdavad Euroopa Liidu konkurentsivõimet.</p>	Teadmiseks võetud.
Rahandusministeerium	<p>1. MKM küsimustik</p> <p>Tagasiside küsimustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas IAA lisa 1 toodud strateegiliste sektorite loetelu on piisav? Strateegiliste sektorite nimekiri vastavalt IAA lisa 1 on: energiamahukad tööstused (paberi, koksi ja puhastatud naftatoodete, kemikaalide ja keemiatoodete, kummi- ja plastiktoodete, mittemetallmineraalide, mitteväärismetallide tootmine), autotööstus (sh sõidukid ja järeelhaagised), nullnetotehnoloogiad (<u>nullnetotehnoloogiate määruse tähenduses</u>).</i> <p>Lisas 1 pakutud sektorite loendit võiks vaadata kriitiliselt mitte üksnes selle nurga alt, kas ja millistele sektoritele seda laiendada, vaid ka kas ja kuidas oleks põhjendatud seda loendit kitsendada.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame neid EL Nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

Puhtalt hinnangulist loogikat kasutades, siis tuumatööstus (heitevaba energiaallikas), haruldased metallid ja muldmetallid ja nende tootmine ja toiduainetööstus, kui strateegilise ellujäämise prioriteet? Kaitsetööstus?

- *Kas riigihangetes Made in EU/Union origin nõuete kasutuselevõtt IAAs toodud tingimustel on teie vaatest asjakohane?*

Ei. Riigihangetega seotud kitsendusi võiks kaaluda sellistele hangetele, millel kasutatakse EL eelarve vahendeid.

Selgitus: “Riigihange” on hankimise meetod, mis ei pruugi sõltuda hanke rahastamise allikast. IAA on ELiga seotud ja seega põhjendatult EL eelarvega seostatav õigusakt. Seega on ratsionaalne eeldada, et IAA kehtiks seoses EL eelarve kasutusega (ka siis, kui seda tehakse riigihangete kaudu), aga ei pruugi olla ratsionaalne seostada eelnõuga pakutavaid kitsendusi-kriteeriume riigihangete kui meetodiga sõltumata sellise meetodi kaudu kasutatava raha allikast. EL eelarve fondidest (sh EL struktuurivahendid, maaelu arengu fondi vahendid, Euroopa Ühendamise Rahastu, Euroopa Horisondi jm vahendid) on ellu viidud kümneid tuhandeid projekte ning elluviijad on olnud ettevõtetest teadus-arendusasutusteni, kõrgkoolidest MTÜ-deni, mõistagi ka KOVid ja riigiasutused. Kui sama hankija hangib muudest vahenditest (nt KOV oma eelarvest, aga mitte nt EL toetusega projekti raames), siis ei peaks nood IAA eelnõu kohased kitsendused talle kohustuslikud olema (sama ka nt ettevõtete, MTÜ-de korral, ka riigieelarve muudest vahenditest (nt maksutulust) hankeid tehes), vaid need kitsendused võivad olla nt soovituslikud (kui sedasi kokku lepitakse).

- *Kas pakutud sektorid (teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad) milles riigihangetes EL tooteid eelistada on piisavad, või oleks lisaks olulisi sektoreid, milles Euroopa eelistamist peaks kasutama?*

Tuleks läbi rääkida EL hangete direktiivide raames.

- *Kuidas suhtute Made in EU teemas lisaks EL liikmesriikidele partnerriikide kaasamiselle läbi EEA lepingu ja vabakaubanduslepete jm lepete? Kas kaasatud EL väliste riikide ring sobib, peaks olema kitsam või laiem?*

Toetame laiemat käsitlust ja EL-i ühist nimekirja julgeolekuohtu kujutavatest riikidest. “EU origin” määratlust peaks saama sisustada juhtumipõhiselt (nt kaitsevaldkonnas võimaldada käsitleda selle all NATO liitlasi või osa neist, muudes valdkondades lähtuda neis asjakohastest kriteeriumidest). Vt ettepanek allpool.

- *Milline oleks teie vaatest ettepaneku mõju seada lisatingimused väljastpoolt EL tulevatele välisinvesteeringutele, mille maht on üle 100 mln euro sektorites, kus üks riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisest?*

Võib omada mõju EL konkurentsivõimele ja vähendada investeeringuid EL-i. Kas EL-il on kindlus, et ta omab ise piisavat investeerimis- ja tootmisvõimekust, et globaalse tootmismahu alusel investeeringuid piirata? Silmas tuleb ka pidada, et julgeolekuohtu kujutavate riikide nimekiri plaanitakse luua ja kõrvaldamisel võiks samast lähtuda. Kui on vajadus täiendavateks piiranguteks siiski, tuleks teha põhjalik eelanalüüs EL konkurentsivõime seisukohast.

- *Kas küsimuses 5. toodud välisinvesteeringutele loodavad lisatingimused nagu EL enamusosaluse nõue, ühissettevõtete moodustamise nõue, vähemalt 50% EL tööjõu kasutamine, on teie vaatest sobivad?*

Ei ole alust, et üheselt vastata. Kõik sõltub sellest, kas EL on võimeline ise vastava pakkumise tagama, millised tingimused ta seab. Kui seatakse, on kindlasti vaja väljumisklausleid.

- *Kas välja toodud nõuded madala süsinikusisaldusega terasele, alumiiniumile ja betoonile on mõistlikud?*

Seda tuleks arutada riigihangete töögruppides.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAAs pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla?</i> <p>Siin tuleb arvestada KOV-dele delegeeritud loamenetluste rolle ja kollisiooni EL huvide vaates. Tuleb arvestada vajadusega neid rolle üle vaadata.</p>	
Rahandusministeerium	<p>2. Algatuse peamised aspektid</p> <p>Ettepanek mõjutab tollis toimuvale päritolu kontrollile, mis toimub kooskõlas EL tolliseadustikuga. Muudatused on kaetavad olemasolevate ressursidega.</p>	Teadmiseks võetud.
Rahandusministeerium	<p>Investeeringuasutuse nimetamine iga liikmesriigi tasandil toob liikmesriigile kaasa lisakulu ja halduskoormuse. Pooldame juhul, kui lisanduv kulu ja koormus saab õigustatud sellest lisafunktsioonist saadava tuluga. Kui selline roll jääb, tuleb pigem eelistada olemasolevate asutuste rollide ümberkujundamist.</p>	Osaliselt arvesse võetud seisukoha 5.4 selgitustes.
Rahandusministeerium	<p>Probleemne on ettepanek anda ühele liikmesriigi asutusele volitus ja ülesanne teha otsuseid kõigi erinevate loamenetluste üleselt, milles liikmesriigis on pädevus erinevatel asutustel (sh Eesti näitel nt TTJA, Keskkonnaamet, KOV-id jt). Selleks, et loamenetluste tulemusel tehtavad otsused oleksid piisavalt heatasemelised, tuleks erinevate otsuste teemal pädevatel asutustel võimaldada oma pädevuse (ja teistega koostöö ning kokku lepitud kaasamis- ja aruteluprotsesside) alusel ja tulemusel tuge anda – liikmesriigil peaks olema pädevus otsustada, kas ja mil määral seniseid loamenetluste protseduure ühildada, kas ja millisele asutus(te)le konkreetsete lubade andmise otsustuspädevus üle anda. Selleta, nõ jõuga ühele asutusele väga erinevate otsuste tegemise ülesannet pannes, võidakse keskpikas ja pikas perspektiivis edasiste protsessidele (sh strateegiliste sektorite arendusvõimaluste seisukohast) pigem halba teha.</p>	Teadmiseks võetud. IAA ettepaneku kohaselt ei anta ühele asutusele volitus ega ülesannet teha otsuseid kõigi erinevate loamenetluste üleselt. Ettepanekus tehtud ühtse loataotluse põhimõtte ei välista menetlusprotsessi läbiviimist erinevates pädevates asutustes.
Rahandusministeerium	<p>Loamenetluste ühendamise kaalumisel on vaja arvestada ka mõju arendajatele-ettevõtjatele (eelaruteludel KLIM jt räägitud näidete kohaselt võib mitme loamenetluse ühendamine tuua neile kaasa hoopis vajaduse esitada korraga suurem ja detailsem hulk andmeid, materjale, dokumente, mida 1-loamenetlus-haaval</p>	Ettevõtjate tagasiside kohaselt on ühtne loataotlus pigem positiivne. Ühendatud loamenetlust IAA ettepanek ei hõlma, välja arvatud tööstuse kiirendamisalade puhul mis vastavalt seisukohapunktile 5.5 peaks olema vabatahtlikud.

	lähenedes saaks koguda ja esitada järkjärgult ning selle tulemusel viimase loani jõudmise aega lühendada); sellist mõju tuleks vältida.	
Rahandusministeerium	Kui jääb kohustus, et iga riik peab nimetama ühe või mõne tootmisvaldkonna kiirendamise ala enda territooriumil, tuleks selleks ilmselt viia läbi riigiti kaasamisprotsessid. Arvestama peab ka olemasolevate riigi eriplaneeringutega, (piirkondade/maakondade) ja KOVide planeeringutega ja võimalike põrkumistega riigi/EL huvide ja KOVide tasandil. Eesti juba loob tööstusele ekspressradasid, et kiirendada lubade andmise protsesse – nii meil kui teistes LR-des tuleks arvestada juba sellega, mida on tehtud.	Arvestatud seisukohapunkti 5.5 selgituses. Eelistame, et tööstuse kiirendusalade määratlemine oleks riikidele vabatahtlik.
Rahandusministeerium	Ka tuleks arvestada viimastel aastatel saadud nn RePowerEU protsessis taastuenergia arendamise eelisalade määratlemise protsessi kogemusi, et vältida võimalikke negatiivseid mõjusid samade piiratud alade ühest või paarist prioriteetsest erinevatel eesmärkidel arendamiseks kasutamise võimalustele (mõni sektor, mida praegu strateegiliselt prioriteetseteks ei peeta, võib juba mõne aasta pärast samuti EL ja LR-de eesmärkide seisukohalt prioriteetseks osutuda, sel juhul on vaja et oleks jäänud/jäetud ka neile arendamist võimaldavaid alasid).	Arvestatud seisukohapunkti 5.5 selgituses.
Rahandusministeerium	Riigihangetega seotud kitsenduste seadmist võiks kaaluda üksnes sellistele hangetele, millel kasutatakse EL eelarve vahendeid (muudele riigihangetele, kui üldse, võiks sellised kriteeriumid olla soovituslikud). Sama ettepanek määruse lisas pakutavate “ <i>other forms of intervention</i> ” kohta – ka neid võiks kriteeriumid puudutada sõltuvalt sekkumistes kasutatava avaliku sektori raha allikast.	Teadmiseks võetud. IAA ettepanek hõlmab riigihankeid laiemalt. Kui Eesti on EL eelarvest netosaaja, siis paljud suuremad EL riigid on netotasujad. Arvestades, et IAA on suunatud kogu EL tarbimise suunamisele, oleks riigihangetes ainult EL eelarve vahendite kasutamine suuremates EL riikides vähest mõju omav ning IAA ei saavutaks seda mõju, mis ettepanekuga on ette nähtud: toetada Euroopa tööstuse konkurentsivõimet.
Rahandusministeerium	Riigihangete nõuete muutmist tuleb arutada riigihangete töögruppides ja ühtlasi hinnata mõju riigihangete hinnatasemele. Lisanduvad nõuded tavaliselt tõstavad hindu ja sellele hinnatõusule katte leidmine võib hakata koormama riikide jt avaliku	Teadmiseks võetud, kasutame EL Nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes. Väljumisklauslid on teatud määral juba

	sektori üksuste (piirkonnad, KOVid) eelarveid, mida ilma mõjuanalüüsita on raske prognoosida. Vajalikud on väljumisklauslid.	IAA ettepanekus olemas (nt pakkujate puudumine, suurem kulu).
Rahandusministeerium	EL päritolu arvestamine võiks olla kriteeriumide alusel võimalus (sh arvestades EL ülest tootmisvõimsust, tehnoloogilist valmisolekut jm), mitte läbiv kohustus . Oluline on näha ette võimalus laiendada “EL päritolu” kriteeriumi käsitlest põhjendatud juhtudel – nt võimaldada kaitsevaldkonnas käsitleda “EL päritolu” kriteeriumi alla käivana ka NATO liitlasriike (või osa neist), muudes valdkondades lähtuda neis asjakohastest kriteeriumidest. Seejuures on vaja võimaldada arvestada EL (ja liidu päritolu all käsitletavate riikide) toodetavate tehnoloogiliste lahenduste ajakohasust, summaarsete tootmisvõimsuste piisavust (sh arvestades vajalikke tarnimistähtaegu) jm asjakohaseid kriteeriume.	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2. ja selle selgituses. Kaitsevaldkonda IAA ei käsitle.
Rahandusministeerium	Kas on tehtud piisavas detailsuses eelhindangut , et kui kõik liikmesriigid (alates suurtest DE ja FR, aga ülejäänud 25 samuti) hakkaks kõigi riigihangete kaudu (sh riigieelarvete mahud, regioonide eelarvete mahud, KOV eelarvete mahud, avalike teenustega seotud hangete mahud) nt kõiki sõidukeid IIA-s pakutavate kitsenduste alusel hankima, siis kas üldse oleks ELis (koos pakutavale " <i>EU origin</i> " määratluse eelnõule vastavate tootjatega) piisavas mahus ja kriteeriumidele vastavaid tootmisvõimsusi, et igal aastal sellises mahus neid tüüpe (sh nt erisõidukitele spetsiifiliste nõuetega ja parameetritega) kogustes sõidukeid toota, sama küsimus ka teiste IIA lisa eelnõus pakutud toodete kohta - seejuures mitte üksnes üldistatult ja nõ laia lauaga lüües, aga nt paari viimase aasta seda tüüpi hangete mahte ja parameetreid jt tingimusi (sh tarnete tähtajad) ette võttes ja summeerides , ja neid " <i>EU origin</i> " määratlusele vastavate konkreetsete summaarsete tootmisvõimsustega võrreldes? Selleta ei ole välistatud, et teoreetiliselt kenade konstruktsioonide kokku leppimine võib viia musta stsenaariumi korral olukorrani, mil suhteliselt lühikese aja jooksul " <i>EU origin</i> " kitsendustele vastavaid suurtes kogustes tooteid (sõidukeid jm) hankides surutaks nõudluse ja pakkumise ebasoodsa suhte korral hankehinnad üles, osa hankijaid peaksid oma riigihanked tühistama (sest raha ei jätku) ja tegelikult tekiks kitsendustele vastavate sõidukite defitsiit (mis omakorda võiks tuua vanemate sõidukite kasutuse jätkamise pikemalt kui nende loogiline kasutusiga), vmt.	Teadmiseks võetud, kasutame neid küsimusi EL Nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

Rahandusministeerium	Eri lahenduste kaalumisel on otstarbekas vaadata nii nendega kaasnevate plusside kui miinuste eelhinnanguid, nii arendajate kui asutuste seisukohast (<i>nt kui ühtse loataotluse menetlus sisuliselt suurendaks taotlejate koormust ja ajasurvet neile ning vähendaks paindlikkust protsessi läbitegemisel, siis ei pruugi see olla ratsionaalne</i>).	Teadmiseks võetud, käsitletud seletuskirja majandusmõjude hinnangus.
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	<p>1. Kas IAA lisa 1 toodud strateegiliste sektorite loetelu on piisav? Strateegiliste sektorite nimekiri vastavalt IAA lisa 1 on: energiamahukad tööstused (paberi, koksi ja puhastatud naftatoodete, kemikaalide ja keemiatoodete, kummi- ja plastiktoodete, mittemetallmineraalide, mitteväärismetallide tootmine), autotööstus (sh sõidukid ja järelhaagised), nullnetotehnoloogiad (<u>nullnetotehnoloogiate määruse tähenduses</u>).</p> <p>IAA lisa 1 strateegiliste sektorite loetelu on üldiselt põhjendatud, kuna see keskendub energiamahukatele ja ELi strateegilise autonoomia seisukohalt olulistele tootmisharudele.</p>	Teadmiseks võetud.
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	<p>2. Kas riigihangetes Made in EU/Union origin nõuete kasutuselevõtt IAAs toodud tingimustel on teie vaatest asjakohane?</p> <p>Põhimõtteliselt on Made in EU / Union origin nõuete kasutuselevõtt mõistetav ja strateegiliselt põhjendatud, kuna see toetab Euroopa tööstusbaasi ja madala süsinikusisaldusega tootmist.</p> <p>Piirkondlikust vaatest on siiski kriitiline, et:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rakendamine oleks proportsionaalne ja paindlik, et mitte piirata väiksemate piirkondade ja KOVide hankevõimekust; • erandid (kulu, kättesaadavus, ajakava) oleksid praktiliselt kasutatavad ega looks ebaproportsionaalset halduskoormust. 	Arvestatud seisukohapunkti 5.2. selgituses.
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	3. Kas pakutud sektorid (teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad) milles riigihangetes EL tooteid eelistada on piisavad, või oleks lisaks olulisi sektoreid, milles Euroopa eelistamist peaks kasutama?	Osaliselt arvestatud seisukohapunkti 5.2 selgituses. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatamisprotsessi käigus olemas.

	<p>Pakutud sektorid on loogiline ja õigustatud algvalik, kuna neil on suur kliima- ja süsteemne mõju.</p> <p>Samas tuleks regionaalse tasakaalu vaates kaaluda, kas:</p> <ul style="list-style-type: none"> tulevikus oleks võimalik hõlmata ka teisi piirkondlikult olulisi tootmisharusid (nt teatud ehitusmaterjalid, energiasüsteemi komponendid, toidutööstuse energiamahukad osad); riigihangete eelistused ei soodustaks üksnes suurtes keskustes paiknevaid tootjaid. <p>Praegusel kujul on sektorite valik vastuvõetav, kuid laiendamisvõimalus peaks jääma avatuks.</p>	
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	<p>4. <i>Kuidas suhtute Made in EU teemas lisaks EL liikmesriikidele partnerriikide kaasamise läbi EEA lepingu ja vabakaubanduslepete jm lepete? Kas kaasatud EL väliste riikide ring sobib, peaks olema kitsam või laiem?</i></p> <p>EEA ja vabakaubanduslepingutega seotud partnerriikide kaasamine on väikese ja avatud majandusega riigi nagu Eesti jaoks oluline. See:</p> <ul style="list-style-type: none"> aitab vältida tarneahelate katkemist; säilitab piirkondlike ettevõtete ligipääsu sisenditele; toetab regionaalsete tööstuste konkurentsivõimet. 	Teadmiseks võetud.
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	<p>5. <i>Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAAs pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla?</i></p> <p>Piirkondliku konkurentsivõime võtmeprobleemid on:</p> <ul style="list-style-type: none"> menetluste pikkus ja ettearvamatus; KOVide piiratud haldusvõimekus; planeeringute ja lubade killustatus. <p>IAA pakutud lahendused (ühtne kontaktpunkt, tähtaegade raamistik, kiirendusalad) võivad aidata, kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> KOVidele tagatakse sisuline roll ja tugi; kiirendamine ei toimu kohaliku kaasamise ja õiguskindluse arvelt; 	Osaliselt arvestatud seisukohapunkti 5.3 selgituses.

	<ul style="list-style-type: none"> • kiirendusalasid kasutatakse ka regionaalse arengu tööriistana, mitte ainult valmis tööstuspiirkondades. 	
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>1. <i>Kas IAA lisa 1 toodud strateegiliste sektorite loetelu on piisav? Strateegiliste sektorite nimekiri vastavalt IAA lisa 1 on: energiamahukad tööstused (paberi, koksi ja puhastatud naftatoodete, kemikaalide ja keemiatoodete, kummi- ja plastiktoodete, mittemetallmineraalide, mitteväärismetallide tootmine), autotööstus (sh sõidukid ja järelhaagised), nullnetotehnoloogiad (nullnetotehnoloogia määruse tähenduses).</i></p> <p>Vastus: Jah peame seda nimekirja esialgu piisavaks. Loetelu katab need tööstused, kus EL on kõige haavatavam — energiamahukas põhitootmine ning rohepöördeks kriitilised sektorid</p> <p>Puudused ja lüngad, millele võiks tähelepanu juhtida:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaitsetehnoloogia ja kaitsetööstus on täielikult välja jäetud, kuigi ReArm Europe/Säästev Euroopa arutelu kontekstis on see ilmne lünk. Kaitsevaldkond on muutunud strateegiliseks prioriteediks ning selle väljajätmine IAA raamistikust tundub ajast maha jäänud. • Digitaalinfrastruktuur — NACE C26 (arvutid, elektroonika, optika) puudub nimekirjast, kuigi see on üks suurimaid strateegilisi sõltuvusi (Aasia dominants). <p>Hinnang: Loetelu on konservatiivne ja tagasivaatav. Arvestades geopoliitilist konteksti 2026. aastal, peaks see olema laiem ning selles peaks kajastuma nii kaitse- kui ka digitaalsektori strateegilised huvid.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2. Kaitsetööstust IAA ei käsitle. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatusprotsessi käigus olemas.</p>
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>2. <i>Kas riigihangetes Made in EU nõuete kasutuselevõtt IAAs toodud tingimustel on teie vaatest asjakohane?</i></p> <p>Vastus: Jah, asjatundlikule hankijale on <i>Made in EU</i> kasutuselevõtt jõukohane, kui RHS-i täiendatakse viitega IAA-le ning valitsuse määrusega kehtestatakse päritolu tõendamise miinimumnõuded. Vabakaubanduslepete erandite arvestamine vajab nendest täpsemat andmekogu või juhendit.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2. Vabakaubanduslepete erandite paremaks arvestamiseks soovime neist täpsemat andmekogu või juhendit.</p>

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>3. <i>Kas pakutud sektorid (teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad) milles riigihangetes EL tooteid eelistada on piisavad, või oleks lisaks olulisi sektoreid, milles Euroopa eelistamist peaks kasutama?</i></p> <p>Vastus: Pigem ei — need sektorid on valitud loogiliselt, kuid spekter on kitsas.</p> <p>Puuduvad olulised sektorid sh:</p> <p>Elektroonika — strateegiliselt kriitilisim sõltuvus, kuid riigihangete nõuetes ei kajastu.</p> <p>Kriitilised toormaterjalid ja nende töötlemine — haruldased muldmetallid jt, mida IAA küll mainib loamenetluse kontekstis, kuid hankenõuetes mitte.</p> <p>Toiduainete ja põllumajanduse infrastruktuur — strateegiline energiapuudus on laiem kui tööstus.</p>	<p>Teadmiseks võetud, kasutame EL Nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes. Elektroonika läbi erinevate komponentide (nt autodes, päikese ja tuuleenergia süsteemides) on IAA ettepanekus sees. Kriitiliste toormaterjalidega seotud tegevusi kirjeldab EL CRMA määrus. Toiduainete ja põllumajanduse taristu alast infot kasutame töörühmas tõstatamiseks.</p>
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>4. <i>Kuidas suhtute Made in EU teemas lisaks EL liikmesriikidele partnerriikide kaasamise läbi EEA lepingu ja vabakaubanduslepete jm lepete? Kas kaasatud EL väliste riikide ring sobib, peaks olema kitsam või laiem?</i></p> <p>Vastus: jah sobib, kuigi tähelepanelikule hankijale tuleb siseriiklikult või liidu üleselt luua andmekogu või juhend EEA lepingu ja vabakaubanduslepetes olevatest riikidest ja nende tingimustest EL turuga võrreldes alustel kaubelda.</p>	<p>Arvestatud seisukohapunktis 5.2 ja selle selgituses. Soovime andmekogu või juhendi loomist ja eelistame seda EL tasandil.</p>
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>5. <i>Milline oleks teie vaatest ettepaneku mõju seada lisatingimused väljastpoolt EL tulevatele välisinvesteeringutele, mille maht on üle 100 mln euro sektorites, kus üks riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisest?</i></p> <p>Vastus: Mõju võib hinnata pigem positiivseks ja konkurentsi suurendavaks.</p>	<p>Arvestatud seisukohapunktis 5.5.</p>
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>6. <i>Kas küsimuses 5. toodud välisinvesteeringutele loodavad lisatingimused nagu EL enamusosaluse nõue, ühissettevõtete moodustamise nõue, vähemalt 50% EL tööjõu kasutamine, on teie vaatest sobivad?</i></p> <p>Vastus: Jah need on asjakohased.</p>	<p>Arvestatud seisukohapunkti 5.5 selgituses.</p>

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>7. Kas välja toodud nõuded madala süsinikusaldusega terasele, alumiiniumile ja betoonile on mõistlikud?</p> <ol style="list-style-type: none"> Terase puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes, taristus ja autodes vähemalt 25% madala süsinikusaldusega terast. Alumiiniumi puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes, taristus ja autodes vähemalt 25% madala süsinikusaldusega ning EL päritolu alumiiniumi. Betooni ja mördi puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes ja taristus 25% madala süsinikusaldusega ning EL päritolu betooni/tsementi ja mörti. <p>Vastus: Jah need on sobivad ja jõukohased rakendada. Ligi 0 CO₂ jalajäljega tooted/ materjalid on juba EL turul kättesaadavad ja olemas, seega on tõenäoline ka saavutada tavalisest väiksem CO₂ jälg ka IAA kontekstis. Samas on oluline, et määruse menetlemise käigus kehtestatakse materjalidele CO₂ piirväärtused, millest vähemalt 25% madalamat taset tuleb tõendada ja saavutada.</p>	<p>Arvestatud mõjude peatükis.</p>
Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS)	<p>8. Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAA-s pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla?</p> <p>Vastus: Loamenetluse suurimad väljakutsed on ka täna seadusega määratud menetlustähtaegade järgimine ja kompetentse personaliga varustatus. IAA ühtse loamenetluse idee võib kaasa aidata lisaks antud regulatsiooni rakendamisele ka mitme siseriikliku ja muu EL regulatsiooni rakendamisele, mille eesmärgiks on bürokraatia vähendamine ettevõtlust pärssivate loamenetluste kiirendamine.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Ühtset loamenetlust IAA ettepanek ei hõlma, välja arvatud tööstuse kiirendamisalade puhul mis vastavalt seisukohapunktile 5.5 peaks olema vabatahtlikud.</p>
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>1. Määruse üldine selgus</p> <p>Kaubanduskoda on seisukohal, et ELi tööstuse kiirendamise määruse ettepaneku tekst peab olema oluliselt lihtsam ja selgem. Praegune ettepanek sisaldab mitmeid termineid ja viiteid, mis võivad jätta ettevõtetele ja rakendavatele asutustele liiga palju tõlgendamisruumi, tekitades õiguslikku ebakindlust.</p> <p>Näiteks artikli 3 lõike 3 kohaselt on energiamahuka tööstuse dekarboniseerimisprojekt selline, mis vähendab CO₂-ekvivalentide heitkoguseid „oluliselt ja püsivalt sellises ulatuses, mis on tehniliselt teostatav“ (<i>significantly and permanently to an extent which is technically feasible</i>). Ükski neist kolmest kriteeriumist ei ole eelnõus täpsemalt defineeritud.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.1. ja selle selgituses. Nõustume, et eelnõu tekst vajab veel tööd, et see oleks selgem.</p>

	<p>Lisaks on ebaselge ka artikli 18 lõike 2 punkt (f), mis nõuab, et välismaiste otseinvesteeringute puhul "püüdleb" investor vähemalt 30% sisendite hankimisele EL-ist (<i>endeavours to source from the Union a minimum of 30%</i>). Sõna „püüdleb“ on ebaselge termin, mille puhul ei ole selge, kas tegemist on siduva kohustuse või kõigest soovitusel. Oleme seisukohal, et kõik määruse ettepanekus kasutatavad terminid ja mõisted oleksid üheselt mõistetavad ning selged, et tagada kõikidele osapooltele õigusselgus.</p> <p>Lisaks juhime tähelepanu, et ebamääraste ingliskeelsete terminite kasutamisel tuleb olla eriti hoolas nende tõlkimisel eesti keelde. Praktika näitab, et laialivalguvad mõisted võivad eestikeelses ametlikus tõlkes ja hilisemas siseriiklikus rakendamises põhjustada ebaselgust ning ebaühtlast õigusnormide kohaldamist. Seetõttu on hädavajalik, et määrus ise sätestaks selged ja üheselt mõistetavad kriteeriumid, vältides olukorda, kus ettevõtjal ja pädeval asutusel on erinev arusaam õigusnormidest.</p>	
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>2. Tööstuse kiirendamisalad</p> <p>Määruse ettepaneku artikkel 25 kohustab liikmesriike määrama vähemalt ühe tööstuse kiirendamisala 12 kuu jooksul pärast määruse jõustumist. Kaubanduskoda peab positiivseks eesmärgi soodustada tööstuse arengut ning toetab riigi aktiivset rolli vajaliku taristu ja planeeringute ettevalmistamisel.</p> <p>Samas on oluline tagada, et selliste alade määramine toimuks viisil, mis loob ettevõtjatele reaalse lisaväärtuse. Tööstuse kiirendamisalade eesmärk peaks olema eelkõige investeeringute tegelik kiirendamine, sealhulgas läbi tõhusamate loamenetluste, valmis taristu ning parema koostööla energiavõrkude arendusega.</p> <p>Arvestades, et Eestis on juba olemas mitmeid tööstusparke ja arenduspiirkondi, on oluline vältida dubleerimist ning tagada, et uus meede täiendaks olemasolevaid lahendusi. Seetõttu leiame, et artikli 25 rakendamisel tuleb keskenduda eelkõige meetme sisulisele mõjule ning tagada, et tööstuse kiirendamisalad kujuneksid ettevõtjatele atraktiivseteks ja praktiliselt toimivateks investeerimiskohtadeks.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunkti 5.5 selgituses.
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>3. Määruse kohaldamisala ja strateegiliste sektorite ulatus</p> <p>Määruse ettepanekus on strateegilised sektorid keskendunud peamiselt energiamahukale tööstusele, autotööstusele ning netonull-tehnoloogiatele.</p>	Teadmiseks võetud. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatamisprotsessi käigus olemas.

	<p>Kaubanduskoda leiab, et strateegiliste sektorite loetelu (Annex I) on hetkel liiga kitsas ega arvesta piisavalt Eesti majanduslikke tugevusi.</p> <p>Eesti tööstus on näiteks ka spetsialiseerunud kõrge lisandväärtusega nišitoodetele, tarkadele tootmislahendustele ja elektroonikale, mis on kriitilised sisendid suurematele tööstusharudele. Kui need sektorid (nt digitaliseerimist toetav kõrgtehnoloogiline masinatööstus või biotehnoloogia) jäävad strateegiliste sektorite loetelust (Annex I) välja, tekib oht, et oluline osa innovaativsest tööstusest jääb ilma kiirendusmeetmetest.</p> <p>Samuti leiame, et määrus peab hõlmama kogu väärtusahelat, sealhulgas kriitilisi vahetooteid, komponente ja spetsiifilisi teenuseid. Ilma tugeva tarnijate ökosüsteemita suureneb EL-i sõltuvus kolmandate riikide sisenditest, mis on vastuolus määruse eesmärgiga.</p>	
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>4. EL päritolu nõuded strateegilistes sektorites</p> <p>Määruse III peatükk ning II ja III lisa käsitlevad EL-i päritolu ja madala CO₂-heite nõuete kehtestamist riigihangetes ja toetuskavades. Nõuded puudutavad peamiselt energiamahukaid sektoreid (teras, tsement, alumiinium) ja netonull-tehnoloogiaid.</p> <p>Kaubanduskoda toetab EL-i päritolu nõuete kehtestamist tingimusel, et rakendamine on vähe bürokraatlik ega too kaasa täiendavaid lisakohustusi, mis pärsiksid tarneahelate paindlikkust. Kuna tänapäevane tööstus sõltub suuresti globaalsetest väärtusahelatest, siis võib liigne regulatiivne jäikus komponentide päritolu osas tekitada tarneraskusi ja pärssida innovatsiooni, kui kriitilised sisendid ei ole liidusiseselt piisavas mahus kättesaadavad.</p> <p>Toetame artikli 11 lõikes 4 sätestatud lähenemist, kus vastavust tõendatakse omakinnitusega (<i>self-declaration</i>). Leiame, et tegemist on sobiva lahendusega, mis ei suurenda ettevõtete halduskoormust ning toetame seda, et tõendamiskohustus oleks võimalikult lihtne.</p> <p>Positiivne on ka see, et artikkel 11 lõige 3 näeb ette selged erandid päritolunõuete kohaldamisest olukorras, kus näiteks sobivaid pakkumisi ei laeku või kus nõuete täitmine tooks kaasa üle 25% suuruse lisakulu. Kaubanduskoda peab oluliseks, et need erandid oleksid praktikas ka lihtsasti kasutatavad ja et 25% künnis põhineks realistlikel turuandmetel.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohas 5.2 ning mõjuhinnangus.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>5. CO₂ heite nõuded strateegilistes sektorites</p> <p>Artikkel 10 määratleb, millal loetakse tooted väheste süsinikuheitega toodeteks, ning annab Euroopa Komisjonile volituse kehtestada kasvuhoonegaaside intensiivsusel põhinevad klassifitseerimissüsteemid delegeeritud õigusaktidega. Artikkel 10 seob madala süsinikuintensivsuse nõuded ehitustoodete määruse ((EL) 2024/3110) ja ökodisaini määruse ((EL) 2024/1781) alusel tulevikus vastu võetavate delegeeritud aktidega.</p> <p>See tähendab, et siduvad künnistasemed ei ole praegu veel kindlaks määratud, kuigi investeerimisotsuseid tehakse juba täna. Seetõttu võib praegune lähenemine, kus sisulised kriteeriumid jäetakse hilisemate delegeeritud aktide määrata, tekitada ettevõtjatele märkimisväärset regulatiivset ebakindlust. Kõige olulisem on, et tulevaste delegeeritud aktidega kehtestatavad CO₂ künnistasemed peavad lähtuma sellest, mida EL-i tootjad on tegelikult võimelised täitma.</p>	<p>Teadmiseks võetud, täpsustavaid küsimusi künnistasemete ja regulatiivse kindluse osas saame esitada EL Nõukogu töögrupi aruteludes.</p>
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	<p>6. Investeeringute kontroll</p> <p>Määruse ettepaneku IV peatükk näeb ette tingimuste kehtestamise strateegilistesse sektoritesse tehtavatele välisinvesteeringutele.</p> <p>Kaubanduskoda peab oluliseks, et välisinvesteeringute reguleerimisel säiliks tasakaal Euroopa Liidu majandusjulgeoleku eesmärkide ning investeerimiskeskonna atraktiivsuse vahel. Kaubanduskoja hinnangul on oluline tagada piisav paindlikkus nii investeeringute hindamise kriteeriumides kui ka lävendites, et vältida Eesti jaoks strateegiliselt olulistest investeeringutest ilma jäämist. Samuti peavad nõuded olema kooskõlas Euroopa väärtusahela tegeliku ülesehitusega, et mitte takistada investeeringuid riikidesse, kus kogu tarneahel ei pruugi olla kohapeal olemas.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.4.</p>
Neo Performance Materials	<p>Palume, et EL muudaks II lisa nii, et kui tuuleturbiinis kasutatakse püsिमagnetid, peavad need magnetid olema üks kohustuslikest EL-i päritolu komponentidest ning see nõue peab olema oksjonitel siduv eeltingimus. Täpsemalt:</p> <p>Ei ole vaja 2025/1178 nimekirja uuesti avada, välja arvatud juhul, kui on vaja täpsustada mõistet haruldaste muldmetallide paagutatud magnetitele. Nimekiri juba sisaldab „tuuleturbiinide püsिमagnetid“ kui peamist spetsiifilist komponenti nii maismaa- kui ka avamere tuuleenergia puhul. Tegelik probleem on IAA eelnõus, mis</p>	<p>Teadmiseks võetud. IAA juba arvestab taastuueenergiast EL päritolu komponentidega. Teema arutamine jätkub töörühmas.</p>

	<p>lubab tuuleenergiaprojektidel vastavust tõendada teiste komponentide kaudu, mistõttu saab magnetid siiski välja jätta.</p> <p>Peamine muudatusettepanek: muuta IAA ettepanekut COM(2026)100, artikli 34 lõiget 8, II lisa I osa punkt 1(d) ning II osa punkt (d), lisades: „Kui tuuleturbiin sisaldab püsिमagnetid, peavad tuuleturbiinide püsिमagnetid olema üks peamistest spetsiifilistest komponentidest, mille päritolu peab olema liidus.“ Kasutada sõnastust „päritolu liidus“, mitte „EL tootja“, sest see on eelnõu õiguslik kriteerium.</p> <p>Vaja on tegelikku magnetite osakaalu nõuet, mitte ainult kohustuslikku kaasamist. Soovitame lisada samadesse II lisa punktidesse protsendilise nõude: „Tuuleturbiinides, mis sisaldavad püsिमagnetid, peab vähemalt [>30] % tuuleturbiinis kasutatavate püsिमagnetite väärtusest olema liidu päritolu.“ See on kõige selgem viis kehtestada magnetitele endile õiguslik kohaliku sisu nõue.</p> <p>Avamere tuuleenergia puhul tuleb muuta ka oksjoneid, mitte ainult riigihankeid. Artikli 26 ja II lisa II osa punkti (d) raames peab magnetite nõue olema eeltingimus (pre-qualification criterion), mitte ainult hindamiskriteerium. Komisjoni mõjuhinnangu järgi tuleb umbes 60% EL tuuleenergiast oksjonite kaudu, mistõttu ainult riigihangetele keskendumine jätab suure osa avamere tuulest katmata.</p> <p>Sulgeda tuleb päritolu võrdsuse (origin-equivalence) erisus. Lisada erand artiklitesse 28e ja 28f, et vabakaubanduslepingute, tolliliitude või GPA päritoluga sisu ei loeta automaatselt liidu päritoluks tuulemagnetite puhul. Vastasel juhul võib mitte-EL magnetite sisu endiselt kvalifitseeruda.</p> <p>Kui nõue peab olema tegelikult toimiv, tuleb erandeid piirata. Jätta tuulemagnetite reegel välja artikli 25a lõike 3 punktidest (c)–(d) ja artikli 26 lõikest 5, sest muidu võivad kulude ja viivituste erandid selle nõude tühistada.</p>	
--	---	--

Üherealine õigusliku lünga selgitus: CRMA käsitleb püsomagnetite ülesvoolu tarneaahelat, ringmajandust, taaskasutatavust ja ringlussevõtu sisu, kuid ei kehtesta allavoolu hankekohustusi tuuleenergia arendajatele; kehtivad NZIA vastupidavusreeglid on suunatud tarneaahela kontsentratsiooni vähendamisele, mitte EL kohaliku sisu nõuetele.

Preambuli täiendus: lisada põhjendus, et eraldi tuulemagneetite reegel on vajalik, kuna Komisjoni mõjuhinnang näitab ligikaudu 93% sõltuvust ühest riigist tuuleturbiinide püsomagnetite puhul ning praegune ühe/kahe komponendi reegel ei taga, et see sõltuvus oleks kaetud.

(Algne ettepanek: We ask that the EU amend Annex II so that, where a wind turbine uses permanent magnets, those magnets must be one of the mandatory Union-origin components, and make that rule binding in auctions as a pre-qualification condition. Specifically:

- 1. No need not reopen the 2025/1178 list unless you need to narrow the term to rare-earth sintered magnets specifically. It already lists “permanent magnets of wind turbines” as a main specific component for both onshore and offshore wind. The actual loophole is in the IAA draft, which lets wind comply via other components, so magnets can still be skipped.*
- 2. Main redline: amend IAA proposal COM(2026)100, Article 34(8), Annex II, Part I point 1(d), and Part II point (d) to add: “Where the wind turbine incorporates permanent magnets, permanent magnets of wind turbines shall constitute one of the main specific components required to originate in the Union.” Use “originate in the Union”, not “EU producer,” because that is the draft’s legal test.*
- 3. We need a real magnet quota, not just mandatory inclusion. We recommend to add a percentage in the same two Annex II points: “For wind turbines incorporating permanent magnets, at least [>30]% of the value of the permanent magnets of wind turbines incorporated in the wind turbine shall originate in the Union.” That is the cleanest way to create a legal domestic-share rule for magnets themselves.*

	<ol style="list-style-type: none"> 4. For offshore wind, amend auctions too, not only procurement. In Article 26 / Annex II Part II(d), make the magnet requirement a pre-qualification criterion, not just an award criterion. The Commission's impact assessment says auctions drive about 60% of EU wind deployment, so procurement-only misses much of offshore wind. 5. Close the origin-equivalence workaround. Add a carve-out in Articles 28e and 28f so FTA/customs-union/GPA-origin content does not automatically count as Union-origin for wind magnets. Otherwise non-EU magnet content can still qualify. 6. Tighten the waivers if the mandate must be real. Carve the wind-magnet rule out of Article 25a(3)(c)-(d) and Article 26(5), otherwise cost and delay derogations can waive it. 7. One-line legal gap statement: CRMA creates upstream supply, circularity, recyclability and recycled-content rules for permanent magnets, but not downstream sourcing mandates for wind developers; current NZIA resilience rules are anti-concentration rules, not EU local-content obligations. 8. Recital support: add a recital stating that an explicit wind-magnet rule is justified because the Commission's own impact assessment identifies about 93% single-country dependency for permanent magnets of wind turbines, and the current one-/two-component wind rule does not guarantee that this dependency is covered.) 	
Neo Performance Materials	<p><u>Palume Teil tutvuda vastavate ettepanekutega ning anda tagasisidet järgmistele küsimustele:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kas IAA lisas 1 toodud strateegiliste sektorite loetelu on piisav? Strateegiliste sektorite nimekiri vastavalt IAA lisa 1 on: energiamahukad tööstused (paberi, koksi ja puhastatud naftatoodete, kemikaalide ja keemiatoodete, kummi- ja plastiktoodete, mittemetallmineraalide, mitteväärismetallide tootmine), autotööstus (sh sõidukid ja järelhaagised), nullnetotehnoloogiad (<u>nullnetotehnoloogiate määruse tähenduses</u>). On sobiv. 2. Kas riigihangetes Made in EU nõuete kasutuselevõtt IAAs toodud tingimustel on teie vaatest asjakohane? Sobiv 	Teadmiseks võetud.

	<p>3. Kas pakutud sektorid (teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad) milles riigihangetes EL tooteid eelistada on piisavad, või oleks lisaks olulisi sektoreid, milles Euroopa eelistamist peaks kasutama? On sobiv.</p> <p>4. Kuidas suhtute Made in EU teemas lisaks EL liikmesriikidele partnerriikide kaasamise läbi EEA lepingu ja vabakaubanduslepete jm lepete? Kas kaasatud EL väliste riikide ring sobib, peaks olema kitsam või laiem? Üleval pool punkt 5.</p> <p>5. Milline oleks teie vaatest ettepaneku mõju seada lisatingimused väljastpoolt EL tulevatele välisinvesteeringutele, mille maht on üle 100 mln euro sektorites, kus üks riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisest? Lähenemine on sobiv meie vaatenurgast.</p> <p>6. Kas küsimuses 5. toodud välisinvesteeringutele loodavad lisatingimused nagu EL enamusosaluse nõue, ühissettevõtete moodustamise nõue, vähemalt 50% EL tööjõu kasutamine, on teie vaatest sobivad? Usun, et see on pigem riske maandav võimalus. Tööjõu osas võibolla võiks diferentseerida oskustöölised ja lihttööjõud. Oskustööliste baas oleks pikaajalisem lähenemine EL jaoks.</p> <p>7. Kas välja toodud nõuded madala süsinikusisaldusega terasele, alumiiniumile ja betoonile on mõistlikud? Seisukoht puudub.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Terasel puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes, taristus ja autodes vähemalt 25% madala süsinikusisaldusega terast. 2. Alumiiniumi puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes, taristus ja autodes vähemalt 25% madala süsinikusisaldusega ning EL päritolu alumiiniumi. 3. Betooni ja mördi puhul on nõue riigihangetes kasutada ehitistes ja taristus 25% madala süsinikusisaldusega ning EL päritolu betooni/tsementi ja mördi. <p>8. Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAA-s pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla? Hea lähenemine. Kui see aitab lihtsustada taotlust ja kasutab juba esitatud andmeid mõnest varasemast loamenetlusest oleks kõvasti abiks. Kui esitatav info on unifitseeritud üle EU siis pigem mitte. Sellistel ühtlustamistel on tendents muutuda bürokraatlikuks.</p>	
Tallinna Tehnikaülikool	<p>Meie hinnang lähtub algatuse kolmest peamisest sambast ning keskendub Eesti tööstuse strateegilisele positsioonile Euroopa väärtusahelates.</p>	<p>Teadmiseks võetud, küsimusi saame täpsustada EL Nõukogu töörühmades.</p>

	<p>IAA käsitleb asjakohaselt Euroopa tööstuse kriitilisi väljakutseid: strateegilisi sõltuvusi, investeringute puudujääki ja aeglasi loamenetlusi. Samas märgime, et ettepaneku fookus on suunatud peamiselt materjalidele ja lõpptoodetele, jättes tähelepanuta nende tootmise tehnoloogilise vundamendi. Eesti huvides on pakkuda kõrge lisandväärtusega lahendusi, esmajoones tootmistehnoloogiaid, digitaliseerimist ja küberfüüsikalisi süsteeme, mistõttu tuleks seda dimensiooni määruse tekstis oluliselt tugevdada. Töötlev tööstus on Eestis kõrge ekspordiorienteeritusega (70%+ toodangust), ning üks suurimaid tööandjaid, samas selle roll emissioonides on suhteliselt väiksem kui EL-is.</p> <p>1. Strateegiliste sektorite loetelu laiendamine</p> <p>Määruse lisas esitatud sektorite loetelu on loogiline, kuid ebapiisav. IAA soodustab autode ja akude tootmist, kuid kes toodab need robotid ja liinid, mis neid valmistavad? Kui impordime tootmisseadmed kolmandatest riikidest, jääme ikkagi tehnoloogilisse sõltuvusse. Masinaehitus ja tootmistehnoloogia (NACE C28) on strateegilise autonoomia saavutamiseks kriitiline valdkond. Kui tootmisliinid ja automatiseerimine imporditakse kolmandatest riikidest, säilib tehnoloogiline sõltuvus ka siis, kui tootmisüksus asub füüsiliselt Euroopa Liidus.</p> <p>IAA käsitus on praegu liiga kitsas. Eesti kontekstis on paberitööstus (NACE C17) sees, kuid puidu keemiline ja mehaaniline väärindamine muude toodete jaoks on puudulikult esindatud. See on meie regioonis üks suurima dekarboniseerimise potentsiaaliga valdkondi. Tuleks kaasata kogu biopõhiste materjalide ja kemikaalide spekter.</p> <p>NZIA kaudu on mõned osad kaetud, kuid laiem elektroonikatööstus, mis on iga "targa" tehase süda, ei ole selles nimekirjas eraldi välja toodud. Elektroonika ja digitaliseerimine on kaasaegse tootmise tuumik, kuid vajavad eelnõus selgemat määratlemist strateegiliste sektoritena.</p> <p>Ettepanek: Eesti puhul on siin oluline mõju meie tsemenditööstusele (nt Kunda piirkonnas) ja masinaehitusele, mis varustab autotööstust. Me peaksime küsima, kas lisasse 1 tuleks lisada spetsiifilisemad koodid masinaehituse (NACE C28) ja biopõhise ringmajanduse kohta.</p>	<p>Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatomis-protsessi käigus olemas.</p> <p>Puidu väärindamisega on peamiselt seotud EL biotehnoloogia strateegia ning biotehnoloogia määruse II osa, mis esitatakse 2026. a. jooksul.</p>
Tallinna Tehnikaülikool	<p>2. „Made in EU“ ja riigihanked</p> <p>Toetame päritolunõuete rakendamist, kuid rõhutame, et „Made in EU“ ei tohi tähendada üksnes lõplikku kokkupanekut. Nõuded peavad hõlmama intellektuaalset omandit, oskusteavet ja tehnoloogilist sisu. Välisinvesteeringud peavad olema seotud</p>	<p>Osaliselt arvestatud välisinvesteeringuid puudutav seisukohapunkti 5.4 selgituses.</p>

	<p>teadus- ja arendustegevusega (T&A) Euroopas ning koostööga ülikoolidega. Digitaalne tootepass on Eesti jaoks oluline ekspordipotentsiaaliga lahendus, mis tagab väärtusahela läbipaistvuse. Iga strateegiline toode (nt aku või terasest konstruktsioon) peab kandma digitaalset ajalugu, mis näitab mitte ainult süsinikujalajälge, vaid ka komponentide ja oskusteabe päritolu.</p> <p>Ettepanek: Välisinvesteeringute puhul (Artikkel 17) peame nõudma, et suured välisinvesteeringud tooksid kaasa mitte ainult tootmishoone, vaid ka teadus- ja arendustegevuse (T&A) keskused.</p>	
Tallinna Tehnikaülikool	<p>3. Eelistatavad sektorid ja autonoomia</p> <p>Praegune nimekiri (teras, tsement, alumiinium, autod ja net-zero tehnoloogiad) vajab laiendamist, et kontrollida ka tootmisvahendeid ja tarkvara.</p> <p>Ettepanek: Riigihangetes tuleks eelistada lahendusi, kus on kasutatud Euroopa päritolu nutikaid tootmisseadmeid ja automatiseeritud süsteeme. Eelistamine peaks laienema tööstuslikule tarkvarale ja küberturvalisuse lahendustele, eriti kriitilises taristus. Eesti kui metsariigi vaatest on kriitiline et strateegiliste sektorite hulka peaksid kuuluma ka biopõhised ehitusmaterjalid ja kemikaalid, mis toetavad ringmajandust.</p>	<p>Teadmiseks võetud, kasutame EL Nõukogu töörühmade aruteludes. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatamis-protsessi käigus olemas.</p> <p>Biomaterjalidega on peamiselt seotud EL biotehnoloogia strateegia ning biotehnoloogia määruse II osa, mis tuleb välja 2026.a. jooksul.</p>
Tallinna Tehnikaülikool	<p>4. Partnerriikide kaasamine ja riskijuhtimine</p> <p>Toetame avatud majanduse põhimõtet, kuid kaasamine peab põhinema vastastikkusel ja standardite võrdsusel. Vältida tuleb tarneahelate peitmist (päritolu varjamist läbi vaheriikide) ning riske kõrge riskiga tarnijatest, seda eriti küberturvalisuse vaates.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2 ja selle selgituses.</p>
Tallinna Tehnikaülikool	<p>5.-6. Välisinvesteeringute lisatingimused</p> <p>Toetame välisinvesteeringutele seatavaid lisatingimusi (nt enamusosalus ja ühisettevõtted) kui olulisi kaitsemehhanisme. Rõhutame aga, et fookus ei tohi olla vaid tööjõu kvantiteedil (50% nõue), vaid selle kvaliteedil – inseneride ja arendajate kaasamisel. Lisatingimuste rakendamine ei tohi muuta menetlust ebamõistlikult aeglaseks; kiire ja prognoositav asjaajamine peab säilima. Eesti majandus on väike ja tugevalt sõltuv välisinvesteeringutest, eriti kapitali- ja tehnoloogiamahukates sektorites. Kohalike partnerite piiratud kapitalivõimekus ja kogemus tähendab, et kohustuslikud ühisettevõtted võivad vähendada investeeringute atraktiivsust ning suunata potentsiaalsed projektid teistesse riikidesse. See kehtib eriti töötleva tööstuse ja süvatehnoloogia valdkondades, kus kontrollipositsioon on investoritele sageli kriitilise tähtsusega. Üldise piirangu asemel oleks otstarbekam sihtida konkreetseid</p>	<p>Teadmiseks võetud. IAA ettepanek välisinvesteeringute sõelumise osas keskendub konkreetsetele strateegilise tähtsusega valdkondadele ning sisaldab tööjõu osas nõuet, et EL päritolu tööjõudu kasutataks erinevate kategooriate lõikes (sh tehnilised, järelevalve- ja juhtimispositsioonid.)</p>

	kõrge strateegilise tähtsusega valdkondi, vältides samal ajal laiemat negatiivset mõju investeerimiskeskonnale ja majanduskasvule.	
Tallinna Tehnikaülikool	<p>7. Madala süsinikusisalduse nõuded ja meetodika</p> <p>Nõuded on õiged, kuid nende rakendamine eeldab ühtset, operatiivset ja standardiseeritud ELi tasandi meetodikat. Puudulik meetodika suurendab halduskoormust ja rohepesu riski hanketasandil.</p>	Arvestatud seisukohapunkti selgituses. 5.7
Tallinna Tehnikaülikool	<p>8. Loamenetluste kiirendamine</p> <p>IAA on siinkohal väga asjakohane ja pakub Eestile strateegilist võimalust positsioneerida end parima sihtriigina tööstusinvesteeringutele. Toetame digitaliseerimist, ühtset kontaktpunkti ja vaikimisi nõustumise põhimõtet. Vajalik on luua pädevuskeskuste võrgustik, mis toetaks ametiasutusi uute keerukate tehnoloogiate hindamisel.</p>	Teadmiseks võetud.
Tallinna Tehnikaülikool	<p>Kokkuvõtteks IAA on Tallinna Tehnikaülikooli vaates vajalik algatus, kuid selle pikaajaline edu sõltub kontrollist mitte ainult tootmismahu, vaid ka tootmistehnoloogia üle. Eesti seisukohast on kriitiline:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lisada masinaehitus ja tootmistehnoloogia (C28) strateegiliste sektorite hulka. 2. Määratleda päritolunõuetes selgelt tehnoloogiline sisu. 3. Siduda investeeringud otseselt kohaliku T&A tegevusega. 4. Kasutada Eesti digivõimekust ja küberkompetentsi Euroopa ühise konkurentsieelisena. 	Teadmiseks võetud.
Tartu Ülikool	<p>1. Määruse strateegiline fookus on liiga kitsas ega arvesta täielikult Eesti teadus- ja innovatsioonipotentsiaali Euroopa Komisjoni kavandatud fookus – energiamahukad tööstused, autotööstus ja valitud nullheite tehnoloogiad – jätab kõrvale valdkonnad, kus Eesti ja Tartu Ülikool on rahvusvaheliselt tugevad. Eriti puudutatud on biotehnoloogia, tervisetehnoloogiad, arenenud materjaliteadus ning tööstuslik tehisintellekt. Need on valdkonnad, millel on selge majanduslik kasvupotentsiaal, kuid mis ei mahu praegu kavandatud raamidesse.</p> <p>Soovitus: Lisada määrusesse paindlik mehhanism, mis võimaldaks riikidel nimetada täiendavaid strateegilisi valdkondi vastavalt oma teaduslikule eripärale ja majanduslikule ülesehitusele.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame EL Nõukogu tööstuse töörühmade aruteludes. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatamis-protsessi käigus olemas.

Tartu Ülikool	<p>2. Suurtele välisinvesteeringutele seatavad lisatingimused võivad pidurdada kvaliteetsete investeeringute jõudmist Eestisse Määrus näeb ette ranged tingimused investeeringutele, mis ületavad 100 miljonit eurot ja pärinevad riikidest, mis kontrollivad rohkem kui 40% mõne strateegilise sektori ülemaailmsest tootmisest. Nõuded, nagu kohustuslik Euroopa enamusosalus või teatud osakaal Euroopa tööjõudu, võivad väikeriikide jaoks olla liialt piiravad.</p> <p>Soovitus: Lähtuda investeeringu sisulisest väärtusest – teadmussiire, oskuste kasv, tehnoloogia areng –, mitte jäikadest protsentidest. See jätkaks alles Euroopa Liidu majandusliku turvalisuse eesmärgi, kuid ei muudaks Eestit investorite silmis vähem atraktiivseks.</p>	Teadmiseks võetud, kasutame EL Nõukogu tööühmade aruteludes.
Tartu Ülikool	<p>3. Euroopa päritolu nõuete ja turu avatuspõhimõtte vahel tuleb leida tasakaal Määruse sõnum peaks olema selge: Euroopa eelistamine on põhjendatud ainult siis, kui see loob siin väärtust ega piira põhjendamatult rahvusvahelist koostööd. Eesti innovatsioon tugineb tugevalt koostööle rahvusvaheliste ülikoolide, ettevõtete ja uurimisrühmadega – liiga jäigad päritolupiirangud võivad seda pärssida.</p> <p>Soovitus: Eelistada põhimõtet "valmistatud koostöös Euroopaga", mitte "valmistatud ainult Euroopas", ning rõhutada vastastikkust ja partnerlussuhteid.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2 ja selle selgituses.
Trisector	<p>TRISECTOR toetab IAA üldist suunda. Euroopa tööstusbaasi tugevdamine, sõltuvuse vähendamine EL-välistest tarnijatest ning madala süsinikusisaldusega tehnoloogiate arendamine on olulised Euroopa konkurentsivõime ja majandusliku julgeoleku seisukohalt.</p> <p>Eesti vaatest loob IAA võimaluse positsioneerida end Euroopa tööstuse väärtusahelates, eriti valdkondades, kus Eestil on ressursipotentsiaal, tööstuslik pärand ja innovatsioonivõimekus.</p> <p>Rõhutame, et tootmine ja toorainevarustus on lahutamatud osad samast väärtusahelast. Kuigi tooraineid käsitlevad teised EL meetmed, on need IAA-ga täiendavad, mitte seda asendavad. Ilma kindla ja kestliku toorainebaasita ei ole võimalik „<i>Made in EU</i>“ tööstust tegelikult arendada.</p>	Teadmiseks võetud.
Trisector	<p>1. Kas strateegiliste sektorite loetelu on piisav?</p> <p>Loetelu on üldiselt sobiv.</p> <p>Samas tuleks strateegilisi sektoreid käsitleda terviklike väärtusaheladena, mis hõlmavad ka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toormete tootmist ja töötlemist • mittemetallilisi mineraale 	Teadmiseks võetud, toormete teemat käsitleb EL kriitiliste toormete määrus (CRMA), teiseseid ja ringseid toormeid ringmajanduse määrus (<i>Circular Economy Act</i>).

	<ul style="list-style-type: none"> • teiseseid ja ringseid tooraineid <p>Paljud tööstused (nt tsement ja ehitusmaterjalid) sõltuvad otseselt toorainetest. Kui neid ei käsitleta strateegilise osana, jääb tööstuse vastupidavus poolikuks. Eesti tugevus seisneb materjalide töötlemises ja toormete väärimdamises. Seda toetavad Eesti ressursipõhised väärtusahelad, sh mineraalsed ja bioressursid, mis võivad kestlikul arendamisel panustada Euroopa tööstuse vastupidavusse.</p>	
Trisector	<p>2. “Made in EU” nõuded riigihangetes</p> <p>Toetame “<i>Made in EU</i>” nõudeid.</p> <p>Need aitavad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tugevdada Euroopa tööstust • vähendada sõltuvust välisriikidest • anda selge investeerimissignaali <p>Tõhususe tagamiseks peaksid need hõlmama kogu väärtusahelat, sh:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisendmaterjale • Euroopa päritolu tooraineid • ringseid ja teiseseid materjale <p>See on oluline ka Eesti jaoks, kus väärtus tekib sageli materjalide töötlemise kaudu, mitte lõpptootmises.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2 Euroopa päritolu osas.
Trisector	<p>3. Kas sektorid, kus eelistada EL tooteid, on piisavad?</p> <p>Pakutud sektorid on asjakohased.</p> <p>Samas sõltuvad need toormetest ja materjalidest. Seetõttu tuleks EL eelistust rakendada ka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • materjalide tootmisele • tööstuslikele sisenditele <p>See tagab, et tugevneb kogu väärtusahel.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2, toormete teemat käsitleb EL kriitiliste toormete määrus (CRMA).
Trisector	<p>4. Partnerriikide kaasamine</p> <p>Toetame partnerriikide kaasamist (EEA, vabakaubanduslepingud).</p> <p>Samas tuleb säilitada tasakaal, et:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EL sisene tootmisvõimekus tugevneks • ei tekiks uusi sõltuvusi <p>Sõltuvusi tuleks hinnata konkreetsete materjalide ja väärtusahelate tasandil.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunkti 5.2 selgituses.
Trisector	<p>5. Lisatingimuste mõju suurtele välisinvesteeringutele (>100 mln €)</p> <p>Lisatingimused on põhimõtteliselt põhjendatud.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.5 ja selle selgituses. IAA ettepanek

	<p>Need võivad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toetada kohalikku tööstust • soodustada tehnoloogia ülekannet • vähendada sõltuvusi <p>Samas võib ühtne 100 miljoni euro piirmäär avaldada liikmesriikidele erinevat mõju.</p> <p>Eestis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • on investeeringute mahud reeglina väiksemad • projektid on väiksemas skaalas • geograafiline asend ja ühendused on piiratumad <p>Seetõttu võib ühtne lävend:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jätta Eesti jaoks strateegiliselt olulised projektid raamistikust välja • mitte arvestada väiksemate ja äärealade majandustega <p>Soovitame paindlikumat lähenemist, näiteks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lävendi kohandamist vastavalt majanduse suurusele • investeeringute hindamist ka strateegilise olulisusele, mis arvestab liikmesriigi asukohta ja vajadusi, mitte ainult mahu alusel <p>See aitaks vältida olukorda, kus eelise saavad suuremad ja kesksemad majandused.</p>	<p>välisinvesteeringute sõelumise osas keskendub konkreetsetele strateegilise tähtsusega valdkondadele.</p>
Trisector	<p>6. Kas lisatingimused (enamusosalus, JV, tööjõunõue) on sobivad?</p> <p>Üldiselt on need sobivad.</p> <p>Samas on vajalik paindlikkus, et tagada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projektide majanduslik teostatavus • sobivus väiksematele liikmesriikidele 	<p>Teadmiseks võetud.</p>
Trisector	<p>7. Madala süsinikusisalduse nõuded (teras, alumiinium, betoon)</p> <p>Toetame madala süsinikusisaldusega materjalide miinimumnõudeid.</p> <p>Samas keskendub praegune lähenemine peamiselt olemasolevate tootmisviiside dekarboniseerimisele, mitte laiemale süsteemsele muutusele.</p> <p>Suurema mõju saavutamiseks tuleks rohkem toetada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • materjalitõhusust ja materjalikasutuse vähendamist • kõrge heitega materjalide asendamist sobivate alternatiividega • madalama CO₂ jalajäljega sisendmaterjale ja uusi lahendusi <p>Ehitussektoris on võimalik heidet vähendada mitte ainult madalama CO₂-ga tsemendi tootmisega, vaid ka tsemendi kasutuse vähendamise ja uute materjalidega asendamisega.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.7 ja selle selgituses.</p>

	<p>Kliimaeesmärkide saavutamine eeldab lisaks järkjärgulistele parandustele ka uute lahenduste ja tehnoloogiate skaleerimist.</p> <p>Tasakaalustatud poliitika peab tagama, et toetusmeetmed ei soodusta ebaproportsionaalselt olemasolevaid tootmismudeleid uute lahenduste arvelt.</p> <p>Seetõttu soovitame lähenemist, mis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toetab nii olemasolevate tööstuste dekarboniseerimist kui ka uute lahenduste kasvu • soodustab innovatsiooni kogu väärtusahelas • võldib kõrge heitega süsteemide kinnistamist <p>See on oluline just Eesti jaoks, kus innovatsioon võib tulla alternatiivsete materjalide ja ressursitõhusate lahenduste kaudu.</p>	
Trisector	<p>8. Loamenetluse väljakutsed</p> <p>Toetame loamenetluste kiirendamist.</p> <p>Eestis on peamised probleemid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ametkondade vahel killustunud andmesüsteemid • info korduv esitamine • aeglane menetlus <p>Soovitame luua ühtse ja sünkroniseeritud ettevõtete andmeplatvormi, mis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • võimaldab andmete korduvkasutust • annab ülevaate menetluste seisust • vähendab halduskoormust • kiirendab otsuseid 	Osaliselt arvestatud seisukohapunkti 5.3 selgituses.
Trisector	<p>9. Tööstus ja toorainevarustus</p> <p>Kuigi tooraineid käsitlevad teised EL meetmed, on need IAAga täiendavad, mitte seda asendavad.</p> <p>Tööstus ja toorainevarustus on lahutamatult seotud.</p> <p>Tooraine on iga tööstuse alus.</p> <p>Eesti jaoks on see eriti oluline, arvestades:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tööstus- ja kaevandusjääkide olemasolu • teiste toorainete potentsiaali • käimasolevaid fosforiidi uuringuid ning sellega seotud haruldaste muldmetallide ja kriitiliste toormete potentsiaali <p>See võimaldab Eestil panustada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • materjalide tootmise ja töötlemise kaudu 	Teadmiseks võetud.

	<ul style="list-style-type: none"> • ringmajanduse lahendustega • madala CO₂ jalajäljega sisenditega <p>Selline lähenemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tugevdab varustuskindlust • vähendab impordisõltuvust • toetab kestlikkust • mitmekesistab majandust <p>Selle seose arvestamine parandaks poliitikate kooskõla ja mõju.</p>	
Trisector	<p>Kokkuvõte</p> <p>IAA on oluline samm Euroopa tööstuse tugevdamisel.</p> <p>Selle mõju suurendamiseks soovitame:</p> <ul style="list-style-type: none"> • käsitleda sektoreid terviklike väärtusaheladena • laiendada “Made in EU” mõistet ka sisenditele • arvestada tooraine rolli kui tööstuse alust • võimaldada paindlikumat lähenemist väiksematele ja äärealade riikidele <p>See aitab tagada, et Euroopa tööstus on nii konkurentsivõimeline kui ka kestlik, ning võimaldab Eestil selles ka sisuliselt osaleda.</p>	Teadmiseks võetud.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>Lühikokkuvõte: IAA on Eesti puhta tööstuse kasvuvõimaluste realiseerimiseks võtmetähtsusega. Kui jääks näiteks strateegilise tähtsusega sektorite loetelust välja valdkonnad, kus Eesti ettevõtetel on hea kasvupotentsiaal ning pädevad lahendused Euroopa väljakutsetele, siis halvab see ettevõtete kasvu pisikese sisenõudlusega Eesti turul. Loamenetluste kiirendamise puhul on oluline selge lähteülesanne ning rolliselgus vastutavate ametkondade vahel, mida veab eest piisava pädevusega ja vastutust kandev osapool. Paindliku digiriigi jaoks on siin peidus võimalus võrreldes keerulisema korraldusega riikidega. <i>Made in EU</i> peab olema tõsiseltvõetav määratlus ning nõuete rakendamine tuleb teha turuosalistele administratiivses plaanis jõukohaseks.</p>	Teadmiseks võetud.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>Täpsemalt:</p> <p>1. Strateegilised sektorid</p> <p>Hinnang: Praegune loetelu on hea lähtekoht, kuid loetelu tuleb täiendada.</p> <p>Ettepanek: Soovime IAAs esile tuua tugevate Eesti ettevõtete valdkondi:</p>	Teadmiseks võetud, arvestame EL Nõukogu töörühmade aruteludes. Toormete teemat käsitleb EL kriitiliste toormete määrus (CRMA), Sektorite

	<ul style="list-style-type: none"> • Kriitilised materjalid & ringmajandus (nt akutehnoloogia ja (kinnipüütud) CO₂-põhised materjalid) • Energia süsteemitehnoloogiad (nt salvestus, võrgu digitaliseerimine, tarbimise juhtimine) • Uued materjalid / deeptech • Tööstuse dekarboniseerimise enabling-tehnoloogiad (nt CCU, protsessitehnoloogiad) <p>Põhisõnum: Innovatsioon toimub väärtusahelates, mida IAA ei kata piisavalt – need tuleks selgelt eraldi strateegilisteks sektoriteks defineerida. Peame oluliselt Eesti ettevõtetele oluliste valdkondade lisamist skoopi.</p>	laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatusprotsessi käigus olemas.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>2. <i>Made in EU</i> riigihangetes</p> <p>Hinnang: Vajalik ning rakendamine tuleb saada jõukohaseks.</p> <p>Ettepanek: Nõuded ega nende rakendamise protsess ei või olla bürokraatlikult koormavad. Vaja on määratleda selged <i>Made in EU</i> kriteeriumid ning veenduda, et need oleksid valdkonna esindajatega läbi räägitud ning piisavalt pikalt ette teada. Nõude rakendamine peaks olema järk-järguline.</p> <p>Põhisõnum: Ilma tugevama nõudlussignaali ei teki piisavat investeerimis- ja skaleerimisvõimekust Euroopas.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2 ja selle selgituses.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>3. Sektorid, kus EL eelistada</p> <p>Hinnang: Täiendada praegust sektorite nimekirja (teras, tsement jne).</p> <p>Ettepanek: Lisada energiasüsteemi kriitilised komponendid (salvestus, võrgu tehnoloogiad, elektrifitseerimise lahendused, paindlikkuse tehnoloogiad).</p> <p>Põhisõnum: Energiaüleminek puhtamale ja kestlikumale süsteemile sõltub süsteemitehnoloogiast, mitte üksnes rasketööstusest.</p>	Teadmiseks võetud, arvestame EL Nõukogu töörühmade aruteludes. Sektorite laiendamise võimalus on IAA tulevase ülevaatusprotsessi käigus olemas.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>4. Partnerriikide kaasamine (<i>Made in EU</i>)</p> <p>Hinnang: EAA osas toetame, teiste kolmandate riikide puhul läheneda juhtumipõhiselt.</p> <p>Ettepanek: Tingimused EAA-välisele partnerriigile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toetab tarnekindlust ja tehnoloogiat • Ei tohi nõrgendada EL tootmisbaasi • Väärtusloome jääb Euroopasse <p>Põhisõnum: Ei või tagantkätt <i>Made in EU</i> mõju nõrgendada.</p>	Teadmiseks võetud.

Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>5. Välisinvesteeringute lisatingimused (>100 mln €) Hinnang: Põhimõtteliselt põhjendatud. Ettepanek: Suuremate investeeringute puhul lisada tingimusteks</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehnoloogiasiire • Kohalik ja EL-põhine tarneaabel • Oskuste ja innovatsiooni arendamine <p>Põhisõnum: Lävend on mõistlik; rõhk peaks olema sisulisel mõjul konkreetsele majandusele, mitte formaalsusel.</p>	Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.4 ja selle selgituses.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>6. Konkreetsed lisatingimused suurinvesteeringutele Hinnang: Eesmärk üldiselt õige, kuid detailid tuleb paika saada. Ettepanek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ühisettevõtte või koostöö nõue võib olla mõistlik strateegilistes sektorites, kui see aitab tagada teadmussiiret, IP jagamist ja Euroopa ettevõtete arengut. • EL enamusosaluse nõue võib mõnes sektoris olla liiga jäik ja potentsiaalselt investeeringuid pidurdav; pigem võiks keskenduda sisulistele tingimustele, nagu IP, kohalik tootmine, oskuste arendamine ja tarnijate kaasamine. • 50% EL tööjõu nõue on põhimõtteliselt arusaadav, kuid seda tuleks rakendada realistlikult, arvestades oskustööjõu tegelikku kättesaadavust. Mõistlik võiks olla kohustuslik väljaõppe- ja oskuste arendamise plaan ning ajas kasvav kohaliku tööjõu osakaal. <p>JV nõue: sobiv strateegilistes sektorites Põhisõnum: Keskenduda sisulistele tulemustele (intellektuaalomand, oskused, väärtusahel), mitte jäikadele kvootidele.</p>	Teadmiseks võetud.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>7. Madala süsinikusisalduse nõuded materjalidele Hinnang: Toetame. Ettepanek: See on üks kesksemaid nõudeid meie valdkonnale ja selle konkurentsivõime parandmisele. Edukas rakendamine eeldab selgeid definitsioone ja mõõdikud, auditeeritavust ja bürokraatia hoidmist madalal tasemel. Alustama peab ehk päritolutunnistuste korra täpsustamisest, et toodetud ja tarbitud puhas energiakogus oleks võimalik ajas ja ruumis täpselt siduda. Põhisõnum: Nõuded ei tohi olla turu jaoks täitmatud.</p>	Teadmiseks võetud.
Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit	<p>8. Loamenetlused Peamised probleemid Eesti puhta tööstuse ettevõtete jaoks on: menetluste killustatus, aeglus, poliitiline risk ja prognoosimatus, standardiseerituse puudus</p>	Teadmiseks võetud.

	<p>IAA lahenduse on: One-stop-shop, ühendtaotlus, kiirem menetlus. Põhisõnum: Probleemid on üle ELi sarnased, kuid lahendus tänini lokaalne. Vaja on tagada tahe silosid ületada.</p>	
Elering	<p>Käesolevaga saadame Teile Elering AS vastused. Vajadusel oleme valmis täiendavalt kommenteerima.</p> <p><i>1. Kas IAA lisa 1 toodud strateegiliste sektorite loetelu on piisav? Strateegiliste sektorite nimekiri vastavalt IAA lisa 1 on: energiamahukad tööstused (paberi, koksi ja puhastatud naftatoodete, kemikaalide ja keemiatoodete, kummi- ja plastiktoodete, mittemetallmineraalide, mitteväärismetallide tootmine), autotööstus (sh sõidukid ja järelhaagised), nullnetotehnoloogiad (nullnetotehnoloogiate määruse tähenduses).</i></p> <p>Vastus: Ettepanekuid praeguses formaadis ei ole, va täpsustus küsimuse 3 juures.</p>	Teadmiseks võetud.
Elering	<p><i>2. Kas riigihangetes Made in EU nõuete kasutuselevõtt IAAs toodud tingimustel on teie vaatest asjakohane?</i></p> <p>Vastus: Positiivse poole pealt tähendab IAA kasutuselevõtt seda, et hankijatel tekib selge alus eelistada EL (+kaasatud riigid) päritolu tooteid — seni on see tulenevalt riigihanke õigusest ja WTO reeglitest olnud õiguslikult keeruline. Muuhulgas muudetakse senise hankedirektiivi 2014/25/EL artikli 85 (RHS § 162 § 1) vabatahtlik eelistus kohustuslikuks. Sellest olenemata toome välja mõned asjaolud mida peaks täiendavalt käsitlema:</p> <p>a. Ettepanekus kirjeldatud reeglistik tõstab hankijate jaoks administratiivset koormat ja kulu: See, et kas toode vastab "<i>Made in EU</i>" kriteeriumitele lisandväärtuse piirmäärade ja komponentide osakaalude osas, eeldab hankijalt mahukat kontrollimist ja spetsiifilist pädevust. Globaalselt killustatud väärtusahelates, kus tootmisetapid on jaotatud mitme jurisdiktsiooni vahel, on selline mõõtmine/kontrollimine tehniliselt keeruline ja halduslikult nõudlik – eriti veel väiksemate hankijate jaoks. Sarnaselt sedastab ka IAA mõjuhinna, et "<i>Made in EU</i>" ja süsinikusisalduse kriteeriumid toovad endaga nii hankijatele kui ka ettevõtetele kaasa märkimisväärsed kohanemiskulud ja täiendava administratiivse koormuse.</p> <p>b. Hankijate jaoks praktiliseks väljakutseks on ka see, et pakkumuse nõuetele vastavuse kontrollimine tugineb enesekinnitusel (<i>self-declaration</i>, artikkel</p>	Teadmiseks võetud, küsimused on võimalik tõstatada EL Nõukogu tööstuse töörühmade aruteludes.

	<p>11(4)) — kinnitus on küll hankijatele ja pakkujatele hõlbus meetod (administratiivselt) näidata nõuetele vastavust, kuid sedavõrd hõlbus meetod võib endas peita suurenevat pettuse ohtu, mis omakorda võib põhjustada konkurentsimoontust ja suurendada vaidlustuste arvu. Hankijana oleks meie vaatest asjakohane kui nõuetele vastavuse sisulise kontrollimise hõlbustamiseks, oleks EU poolt kehtestatud konkreetset juhendit ja vormid.</p> <p>c. Ettepanekus kirjeldatud erandite rakendamine (artikkel 11(3) kulu >25%, tehniline kokkusobimatus, tarnete puudumine) nõuab hankijalt põhjalikku põhjendust (otsust) ja dokumenteerimist, mis suurendab oluliselt halduskoormust, ajakulu ja ka riigihanke korraldamise keerukust.</p> <p>d. Teeme ettepaneku erandite osas esitatud lepingu kulu suurenemist ühtlustada määruse 2024/1735 artikliga 25(10) ja muuta see 20% peale või isegi veel vähendada seda väärtust. Kuigi ka sellisel juhul, kui peaksime aktsepteerima kõrgema maksumusega tooteid, tõusevad hankijatele reaalsed kulud.</p> <p>e. Erandina on esitatud: „Ei esitatud ühtegi sobivat pakumust ega osalemistaotlust...mille sama hankija on algatanud uue kavandatava hankemenetluse algusele eelneva kahe aasta jooksul“. Siin jääb meile selle ettepaneku rakendamine praktikas ebaselgeks – kas mõeldakse klassikalise hankedirektiivi artikkel 32 (2.a); võrgustiku hankedirektiivi artikkel 50 (a) esitatud pakumuse nõuetele mittevastavust? Teine probleem tekib siin selles, et riigihanked ei pruugi olla täpselt identsed –eluliselt võivad kahe aasta jooksul muutuda näiteks hankija määratud tarnetingimused (näiteks tähtaajad) – see aga võib iseseisvalt, olenemata IAA’s kehtestatud nõuetest, omada mõju konkurentsile. Kas ka sellisel juhul see erand rakendub? Meie ettepanek / palve on seda erandit täpsustada, selgitada.</p> <p>f. Erandina on esitatud, et seda on sisuliselt võimalik rakendada siis kui nõuete rakendamine põhjustab projektile viivitust 7 kuud või rohkem. Leiame, et selle aja tõendamine võib olla praktikas, enne riigihanke alustamist, keeruline või isegi võimatu, ning lisatud 7 kuud või rohkem, on samuti põhjendamatult pikk aeg - eriti arvestades, et Elering tegeleb elutähtsa teenuse projektidega.</p>	
Elering	<p>3. <i>Kas pakutud sektorid (teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad) milles riigihangetes EL tooteid eelistada on piisavad, või oleks lisaks olulisi sektoreid, milles Euroopa eelistamist peaks kasutama?</i></p>	<p>Teadmiseks võetud. Kuivõrd IAA toob välja alumiiniumi sisaldava taristu rajamise võib eeldada, et kaablid on kaetud. Võimalik täpsustada EL nõukogu tööstuse töörühmas.</p>

	<p>Vastus: Hetkel jääb meile selgusetuks asjaolu, et kas kaablid (osaliselt küll sisaldavad alumiiniumi) on kaetud või mitte.</p>	
Elering	<p>4. <i>Kuidas suhtute Made in EU teemas lisaks EL liikmesriikidele partnerriikide kaasamisega läbi EEA lepingu ja vabakaubanduslepete jm lepete? Kas kaasatud EL väliste riikide ring sobib, peaks olema kitsam või laiem?</i></p> <p>Vastus:</p> <p>a. TSO-d (sh Elering) sõlmivad infrastruktuuri hankelepinguid sageli mitmeks aastaks. Komisjoni delegeeritud õigus riike loendist välistada (artikkel 8(2)) tekitab küsimuse: mis saab päritolunõude täitmisest, kui riik välistatakse pärast lepingu sõlmimist – kuid lepingu täitmise ajal? Elering AS huvides on selge regulatsioon olukorras, kus loendist välistamine toimub kehtiva lepingu ajal. Soovitame lisada sätte, et kõigile enne delegeeritud akti jõustumist sõlmitud lepingutele kohaldatakse endist loetelu lepingu lõppemiseni.</p> <p>b. Lisaks märgime kommentaarina, et kohustuslikena seatavad lokaliseerimisnõuded võivad avaldada väärtusahelatele mittesoovitud kaudset mõju. Suunates avaliku sektori nõudluse kõrgema hinnatasemega tarnijatele, võidakse pärssida turu loomulikku struktuuri, investeerimisaktiivsust ja innovatsioonistiimuleid. Sellest põhjustatud sisendkulude kasv võib halvendada nii alltöövõtusektori kui ka eksportivate tööstusharude konkurentsipositsiooni. Lisaks võib see piiratud juurdepääs soodsamale impordile, takistada tööstuse struktuurset uuenemist ning aeglustada seeläbi ka üldist roheüleminekut.</p>	<p>Teadmiseks võetud, küsimused on võimalik tõstatada EL nõukogu tööstuse töörühmas.</p>
Elering	<p>5. <i>Milline oleks teie vaatest ettepaneku mõju seada lisatingimused väljastpoolt EL tulevatele välisinvesteeringutele, mille maht on üle 100 mln euro sektorites, kus üks riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisest?</i></p> <p>Vastus: Ettepanekuid praeguses formaadis ei ole.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
Elering	<p>6. <i>Kas küsimuses 5. toodud välisinvesteeringutele loodavad lisatingimused nagu EL enamusosaluse nõue, ühisettevõtete moodustamise nõue, vähemalt 50% EL tööjõu kasutamine, on teie vaatest sobivad?</i></p> <p>Vastus: Ettepanekuid praeguses formaadis ei ole.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

<p>Elering</p>	<p>7. <i>Kas välja toodud nõuded madala süsinikusisaldusega terasele, alumiiniumile ja betoonile on mõistlikud?</i></p> <p>Vastus:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Meie hinnangul on mahu mõõtmise metoodika ebaselge: kas % arvutatakse kogu projektis kasutatud betoonist või ainult konkreetse hankelepingu raames? b. Kuna tootmisahelad on globaalselt erinevate riikide vahel killustunud, siis väärtusahelate lävendite ja komponentide päritolu ühene ja tõsikindel tuvastamine võib lisada märkimisväärset halduskoormust. c. Lisaks tekib küsimus, et kuidas hankijad suudavad objektiivselt ja mittediskrimineerivalt mõõta/kindlaks teha, mis on "madala süsinikusisaldusega"? Eelduslikult nõuab see ühtlustatud elutsükli heite (LCA) metoodikat ja keskkonnadeklaratsioonide (EPD) standardit. Ilma selleta ei ole võimalikud rohesertifikaadid omavahel võrreldavad, põhjustes turumoonutust ja võimalikke vaidlustusi. Sellest lähtuvalt oleme arvamusel, et IAA's ei peaks kehtestatama riigihangetele jäiku tähtaegu (nagu 01.01.2029) tooterühmadele, mille puhul puuduvad harmoneeritud standardid ja rakendusaktid. Hankijad ei saa rakendada protsendimäärasid ega tagada pakujate võrdset kohtlemist, kui puudub ühtne, juriidiliselt siduv EL-i metoodika toote süsinikujalajälje deklareerimiseks. IAA kohustuslike hankekriteeriumide jõustumine tuleb muuta tingimuslikuks – need saavad kohalduda alles siis, kui vastavale tootele on vastu võetud CPR, ESPR vms rakendusakt(id) ja selle üleminekuaeg on möödunud. d. Lisaks märgime, et nõuda näiteks õhuliinide riigihangetes 25% EL-i päritolu nõ rohelist alumiiniumit võib endaga kaasa tuua olukorra, kus ettevõtetel pole nõuetele vastavat materjali kuskilt hankida, mis omakorda võib viia pakumuste kallinemisele, tarnetähtaegade pikenemistele või hankelepingute rikkumisteni. Seades sellega omakorda ohtu varustuskindluse, mis eeldab nii operatiivsust, kui ka kehtivate planeeritud tähtaegadega tegutsemist. 	<p>Teadmiseks võetud, küsimused on võimalik tõstatada EL nõukogu tööstuse töörühmas.</p>
<p>Elering</p>	<p>8. <i>Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAA-s pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla?</i></p> <p>Vastus: IAA kiirmenetlused on disainitud lokaalsete tehaste (punktobjektide) jaoks, kuid mitte elektrivõrgu taristu jaoks. Elering ehitab lineaartaristut (kõrgepingeliinid),</p>	<p>Osaliselt arvesse võetud seisukohapunkti 5.3 ja selle alapunktide selgituses.</p>

	<p>mis võivad läbida mitmeid omavalitsusi. Kui IAA kiirendusmehhanismid ja ülekaaluka avaliku huvi (<i>Overriding Public Interest</i>) staatus ei laiene siseriiklikult otseselt ülekandevõrgu ehitamisele: siis võib tekkida olukord, kus nullnetotehas saab loa kiirendatud korras, kuid tehasele elektriühenduse rajamine jääb viibima (näiteks kestva keskkonnamõtjude hindamise, kohtuvaidlused, vastuseis jms põhjustel). Remargi korras märgime ka seda, et algatusest ei nähtu ettepanekuid kuidas tuua energiahindasid alla ehk konkurentsivõimelisemaks – eriti veel ka olukorras kus täiendavad regulatsioonid tõstavad riigihangete keerukust (kulu) ning hankijatelt nõutakse potentsiaalselt kallimate hindadega toodete ostmist.</p>	
Keskkonnaamet	<p>Euroopa Komisjon on avaldanud tööstuse kiirendamise määruse (<i>Industrial Accelerator Act</i>, IAA) ettepaneku. IAA eesmärgiks on tugevdada ELi tööstusbaasi kasvava ebaõiglase globaalse konkurentsi ja suurenevate sõltuvuste taustal ELi-välistest tarnijatest, toetades samal ajal tööstuse üleminekut puhtamatele, tulevikuvalmis tehnoloogiatele. Keskkonnaamet esitab kommentaarid ettepaneku I samba kohta, mis käsitleb loamenetluste lihtsustamist ja kiirendamist tootmisprojektide puhul, sealhulgas tööstustootmise kiirendamise alade loomist.</p> <p>Ettepanek hõlmab muu hulgas ühtse juurdepääsupunkti loomist, kasutades ELi ärikukrut, ning kohustust kehtestada ühtne loamenetluse protseduur, mille raames esitatakse üks taotlus, mis katab kõik ühe projekti jaoks vajalikud load. Vastame Teie küsimusele nr 8 „Millised on teie jaoks suurimad väljakutsed loamenetlusega ja kas teie hinnangul IAA-s pakutud lähenemine aitaks nendega toime tulla?</p> <p>1. Artikkel 5 näeb ette ühtse loa menetlemise ja taotlemise protseduuri ja samuti ühe pädeva asutuse määramise. Ebaselgeks jääb mõiste „<i>permit-granting procedure</i>“ sisu. Täpsustamist vajab pädeva asutuse roll ning menetlusreeglid. Samuti vajab selgitamist, milline asutus teeb lõpliku otsuse ning kuidas jaotub pädevus erinevate asutuste vahel.</p> <p>1.1 Palume täpsustada milliseid konkreetseid lubasid artikkel 5 hõlmab? Kas see hõlmab ka keskkonnalube, ehituslube, planeeringuid, võrguühendusi?</p> <p>1.2 Palume täpsustada, kas tegemist on ühe menetluse koordineerimisega või ka lubade sisulise ühendamisega?</p> <p>1.3 Vajab täpsustamist, kas eesmärk on üks koondluba või mitu luba ühe menetluse raames? Kui on mõeldud, et on ühte menetlus, siis millisest õigusaktist tulevad menetlusreeglid ja menetlustähtajad. Nt. ehitusseadustiku, kemikaalseaduse ja</p>	<p>Teadmiseks võetud. Kasutame saadud tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.</p> <p>Tööstuse eelisarendamisalade alaseid mõttearendusi (Artikkel 25) oleme peegeldanud seisukohapunkti 5.5 selgituses. Eelistame, et tööstuse kiirendusalade määratlemine oleks riikidele vabatahtlik. Määrusega soovitakse luua niinimetatud tööstuse eelisarendusalad (<i>acceleration area</i>), milles algatatud tööstusprojektid saaksid eelistingimusi ja -kohtlemist, näiteks rahastuse ja investeeringute leidmisel, energia- ja võrguvajaduste hindamisel, tööjõu kättesaadavusel ning loamenetlemisel liidetud baasloa näol (<i>aggregated baseline permit</i>), mis hõlmab alal asuvate tootmisprojektide jaoks vajalikke lube ja haldusotsuseid, nt transporditaristu, teede ehituse, energiavõrkude paigaldamise, veele ligipääsuga seonduvad load).</p>

	<p>keskkonnaseadustiku üldosaseaduse alusel menetletavad load on erinevate reeglistikega. 2 (2)</p> <p>1.4 Kas pädev asutus kontrollib taotluse täielikkust, juhib menetlust, teeb lõpliku otsuse? Kas tegemist on koordineeriva asutusega või keskse loaandjaga? Kuidas jaguneb vastutus erinevate asutuste vahel (nt KeA, KOV, TTJA jt)?</p> <p>1.5 Kas on olemas ühtsed EL tasandi nõuded taotluse sisule? Millise detailsusega peab taotlus olema esitatud, et seda saaks lugeda „täielikuks“?</p> <p>2. Artikkel 25 näeb ette tööstuse kiirendamise alade määramise. Lõige 2 ütleb, et liikmesriik määrab alad otsusega.</p> <p>2.1 Palume täpsustada, millise menetluse või otsustusega tuleb kiirendamise alad määrata ning mida täpsemalt mõistetakse artiklis kasutatud termini „otsus“ all. Praegusel kujul jääb ebaselgeks, kas see hõlmab ka planeerimismenetlusi, arvestades, et „<i>planning procedures</i>“ on nimetatud alles artikli 27 lõikes 2. Sellest tulenevalt võib järeldada, et artikkel 25 ei pruugi planeeringuid (mis samuti kehtestatakse haldusaktiga) hõlmata, kuid see vajaks selget kinnitust.</p> <p>2.2 Samuti palume täpsustada liikmesriikide otsustusruumi ulatust, st mil määral võivad nad oma siseriiklikust õigusraamistikust lähtudes valida, millise õigusakti või menetluse kaudu kiirendamise alad määratakse.</p> <p>2.3 Lisaks juhime tähelepanu, et artikli 25 lõike 1 kohaselt tuleb kiirendamise alad määrata 12 kuu jooksul, samas kui lõike 5 järgi tuleb nende määramiseks läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) ning vajadusel ka Natura asjakohane hindamine. Arvestades nimetatud tähtaega, võib olla keeruline tagada piisava põhjalikkusega mõju hindamine, kuna see eeldab sageli mahukaid analüüse ja uuringuid.</p> <p>3. Artikkel 27 näeb ette ühtse loamenetluse kiirendamise aladel.</p> <p>3.1 Täpsustamist vajab artiklis 27 sätestatud nn ühendloa „<i>permit-granting procedure</i>“ regulatsioon. Arvestades, et artikli 3 kohaselt hõlmab see ka võrguühendustega seotud küsimusi, võib ühe koondloa menetlemine osutuda praktikas väga keerukaks. Ühe loa andmiseks ja taotlemiseks peab olema samaaegselt käsitletud väga erinevaid aspekte, samas kui näiteks artiklis 5 on ette nähtud suhteliselt lühike aeg taotluse esialgseks hindamiseks. Eesti kontekstis ei pruugi praegu olla asutust, kes suudaks kõiki vajalikke hinnanguid iseseisvalt anda.</p> <p>3.2 Palume selgitada artikli 27 lõike 1 viimast lauseosa („<i>excluding those permits that are installation specific</i>“), kuna selle põhjal jääb ebaselgeks, millised tegevused või</p>	
--	---	--

	juhtumid täpselt artikli 27 kohaldamisalasse kuuluvad ning millises ulatuses mõjutab see määrus keskkonnaalaseid lubasid (KeA).	
Elektrilevi	Täname võimaluse eest anda tagasisidet tööstuse kiirendamise määrusele (<i>Industrial Accelerator Act</i>). Elektrilevi hinnangul on oluline, et ettepaneku eesmärgid võtaksid arvesse liikmesriikide tegelikke võimalusi, sh eesmärkide saavutamiseks vajaliku jaotusvõrgu olukorda ja võimalusi.	Teadmiseks võetud.
Elektrilevi	<p>1. Eesmärkide kooskõla (tööstuse kiirendamine vs elektrivõrgu varustuskindlus)</p> <p>Töökindel elektrivõrk on aluseks elektriga varustatusele, mis on omakorda hädavajalik teistele valdkondadele (sh tööstusele) ning ühiskonna normaalseks toimimiseks. Võrguteenuse kättesaadavus ja selle töökindlus omavad otsest mõju teiste valdkondade normaalsele toimimisele ja ELi konkurentsivõimele.</p> <p>Juhime tähelepanu, et ELis, sh Eestis on vananeva võrgu, tehnoloogia ja ühiskonna arengu ning kliimaeesmärkidega seoses vaja teha jaotusvõrgus suuremahulisi investeeringuid. Jaotusvõrgus tuleb rajada uut elektrivõrku, et katta ühiskonna suurenevat elektrienergia tarbimisvajadust ja taastuenergia kasutuselevõttuga kaasnevat võrguressursi vajadusi. Samuti on vaja uuendada olemasolevat võrku, mille töökindlus ei vasta enam ühiskonna ootustele või seab oma läbilaskevõime ebapiisavuse tõttu piiranguid uute tootmis- ja tarbimisvõimsuste kasutuselevõtuks. Näitena toome välja, et Elektrilevi jaotusvõrgust on täna eluea ületanud umbes 25% võrgust, ELis tervikuna küündib eluea ületanud võrgu maht ca 40%-ni (Euroopa Kontrollikoja raport „ELi elektrivõrgu ettevalmistamine kliimanetraalsuseks“).</p> <p>Võrguinvesteeringute realiseerimise vältimatuks eelduseks on võrgukomponentide ja nende tootmiseks kasutatavate materjalide/toormete kättesaadavus. Kuna elektrivõrkude areng on praegu üle Euroopa fookuses, siis on oluline, et planeeritavad piirangud ei seaks ohtu võrgukomponentide või nende tootmiseks vajalike materjalide/toormete kättesaadavust.</p> <p>Elektrilevile arusaadavalt ei ole praegusel hetkel analüüsitud, millist mõju võivad ettepanekuga kavandatavad muudatused kriitilise taristu valdajatele, sh elektrienergia</p>	Teadmiseks võetud. Kasutame saadud tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

	võrguettevõtjatele avaldada. Vältimaks üllatuslikku negatiivset mõju, peab Elektrilevi vajalikuks kaardistada võrgukomponentide ja materjalide/toormete tootjariigid ning hinnata, kas ELis või nendega võrdsustatud riikides on võimekust ELi kriitilise taristu valdajate, sh võrguettevõtjate vajadusi katta.	
Elektrilevi	<p>2. Erandite võimaldamine on oluline</p> <p>Tulenevalt elektrivõrgu kriitilisest tähtsusest peavad võrguinvesteeringuteks vajalikud materjalid olema kättesaadavad ka juhul, kui madala süsinikusisaldusega ja ELi päritolu nõudeid ei ole võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel võimalik täita. Elektrilevi peab oluliseks, et teatud juhtudel, kui toodete kättesaadavus on ohustatud või tooks kaasa märkimisväärse hinnatõusu, on hankijal õigus määrusega kehtestatud tingimusi hankemenetluses mitte rakendada.</p> <p>Kuivõrd määrusega tutvumiseks ja tagasiside esitamiseks antud aeg jäi lühikeseks, siis pole välistatud, et Elektrilevil tekib määruse artikli 11 lõikes 3 sätestatud erandite põhjalikuma analüüsimise raames nende muutmise/täiendamise osas ettepanekuid.</p>	<p>Osaliselt arvestatud seisukohapunktis 5.2 ja selle selgituses.</p> <p>Peame oluliseks, et säilib paindlikkus alternatiivide puudumisel kasutada ka kolmandate riikide tooteid. Toetame võimalust, et teatud tingimustel on riigihangetes võimalik EL eelistamise tingimusi vältida.</p>
Elektrilevi	<p>3. ELi päritolu laiendamine tingimustele vastavatele kolmandatele riikidele</p> <p>Toetame ettepanekut, mille kohaselt hankes loetakse ELi päritoluga samaväärseks nende kolmandate riikide sisu, kellega ELil on vastavad lepingulised kohustused (FTA/tolliliit/GPA).</p> <p>Kui avalikes hangetes saab käsitleda ELi päritoluga samaväärsena ka neid kolmandaid riike, kellega ELil on vastavad lepingud, laieneb hankija jaoks pakkuja ring. See omakorda suurendab konkurentsi, mis aitab saavutada parema hinna-kvaliteedi suhte ja rohkem sobivaid pakkumisi. Samal ajal tähendab mitmekesisem pakkuja ja päritoluriikide valik, et tarneahelad hajuvad ning sõltuvus üksikutest turgudest väheneb, mis tõstab varustuskindlust ja vähendab riske lepingu täitmisel.</p>	Teadmiseks võetud.
Elektrilevi	<p>4. Lepinguliste suhete käsitlemine kolmanda riigi staatuse muutumisel</p> <p>Ettepanekust jääb ebaselgeks, kuidas on kavandatud lahendada olukord, kus Euroopa Komisjon arvab delegeeritud õigusakti alusel kolmanda riigi ELi päritoluga (<i>union origin</i>) samaväärse päritoluga riikide nimekirjast välja pärast seda, kui hankija on</p>	Teadmiseks võetud. Kasutame saadud tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes.

	<p>sõlminud selle riigi ettevõtjaga juba kehtiva lepingu või tugineb tingimuste täitmisel konkreetse riigi samaväärsusele artikkel 8 lõike 1 alusel?</p> <p>Juhul, kui lepingu sõlmimise ajal kuulus riik määruse artikkel 8 lõike 1 järgi ELi päritoluga samaväärse päritoluga riikide nimekirja, kuid lepingu kehtivuse ajal kolmas riik EL-i päritoluga samaväärsete riikide seast eemaldatakse, siis peaks olema võimalik leping lõpuni täita, kui see on asjaolusid arvestades võimalik, või tuleks hankijale määrata üleminekuperiood uue pakkuja leidmiseks. Ka tuleks taoliste lepingute ennetähtaegseks lõpetamiseks luua vajalikud õiguslikud alused.</p> <p>Õigusliku selguse puudumine suurendaks ettevõtjate regulatiivset ja lepinguõiguslikku riski ning tooks paratamatult kaasa riskipreemiate kasvu pakkumiste hindades. See omakorda mõjuks negatiivselt hankemenetluste kulutõhususele ja ettenähtavusele ning kajastuks lõpuks võrguteenuse lõpphinnas.</p>	
Elektrilevi	<p>5. Halduskoormuse tõus</p> <p>Palume hinnata, kas ja mil määral kaasneb meetmega turuosalistele ja hankijatele halduskoormus, näiteks täiendavate tõendamis- ja kontrollimiskohustuste näol.</p> <p>Samuti palume arvestada meetmete rakendamisega kaasnevate väljakutsetega praktikas. Näiteks näeb ettepanek ette, et nõuetele vastavuse kontrollimise süsteem peaks piirama halduskoormust ning olema kooskõlas tavapärase riigihankemenetluse praktikaga ja määruse (EL) 2024/1735 alusel kehtiva olemasoleva vastavuse kontrollimise süsteemiga. Seetõttu peaks see põhinema ettevõtjate enesedeklaratsioonil.</p> <p>Samas ei nähtu ettepanekust piisava detailsusega, milliste menetluslike sammude, tõendite või kontrollitasemega peab hankija pakkuja deklaratsiooni õigsust kontrollima. Seega jääb selgusetuks, milline on tegelik halduskoormus, mis hankijale ettepaneku järgi tekib.</p>	<p>Teadmiseks võetud. IAA ettepaneku kohaselt põhineb nõuetele vastavuse tõendamine enesedeklaratsioonil. Kasutame saadud tagasisidet EL nõukogu tööstuse töögrupi aruteludes, võttes arvesse vajadust saada teada rohkem detaile hankija kohustuste kohta.</p>
Elektrilevi	<p>6. Mõju võrgutasule</p> <p>Toome välja, et ettepaneku mõju hindadele ei ole veel teada. Aga juhul, kui ettepaneku tulemusel väheneb potentsiaalsete pakkuja ring ning ettepanekuga</p>	<p>Arvesse võetud majandusmõjude hinnangus.</p>

	<p>kaasnevad tingimused ja võimalikud riskid tõstavad hangete hindu, siis peab arvestama, et selline hinnatõus kajastub ühel hetkel ka avalike teenuste, sh võrguteenuse hindades, kuivõrd tasu on kulupõhine.</p> <p>Seetõttu palume piirangute, nõuete ja riskide hindamisel arvestada ka potentsiaalse hinnatõusu mõjuga võrgusektorile ja tarbijatele.</p>	
Elektrilevi	<p>7. Kiirendusalad</p> <p>Juhul, kui riik toetab Euroopa Komisjoni ettepanekut kiirendusalade loomiseks, siis peaks läbi mõtlema, kuidas toimub piirkonnas elektrivõrgu rajamine ning milline rahastusmudel sellise investeeringu tegemiseks ette nähakse.</p> <p>Täna ei ole teada, kuhu selline kiirendusala Eestis loodaks ning mis aja jooksul kiirendusala erinevate tööstusettevõtetega täituks. Sellises olukorras ei ole jaotusvõrguettevõtjale selge, millised potentsiaalsed investeeringud oleksid võrguühenduse loomiseks vajalikud. Samas ei ole võrguettevõtjal ka teadmist, mis aja jooksul ja kui suur tarbimine selles piirkonnas võrguteenusele tekiks. Seega ei ole võrguettevõtjal kindlust, et kiirendusalale tehtav investeering ära tasuks.</p> <p>Juhime tähelepanu, et lisaks võrgu rajamise kuludele, kannab võrguettevõtja jooksvalt ka võrgu hooldamiseks vajalikke kulusid. Seda ka juhul, kui võrgu võimekust kasutatakse vähesel määral või ei kasutata seda üldse.</p> <p>Elektrilevi on seisukohal, et juhul, kui kiirendusala tegeliku võrguteenuse vajadus on teadmata, tuleb kiirendusalade loomisel taristu, sh elektrivõrgu rajamise vahendid tagada riiklikul tasandil. Seetõttu peaks kiirendusala jaotusvõrgu rajamise rahastama sihtfinantseeringuga ning ajani, mil võrguteenuse tarbimise maht ei kata võrgu ülevõlpidamise kulusid, peaks jaotusvõrguettevõtjale sellised kulud hüvitatama.</p> <p>Juhul, kui jaotusvõrguettevõtja peaks kiirendusalale võrguühenduse loomiseks investeeringu tegema oma vahenditest, jääks kiirendusala käimaminemisega seotud risk jaotusvõrguettevõtja kanda. Selline riskide jaotamine ei oleks aga õiglane ega põhjendatud.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Tööstuse kiirendamisalade loomise ettepanekut (Artikkel 25) on käsitletud seisukohapunkti 5.5 selgituses. Eelistame, et tööstuse kiirendusalade määratlemine oleks riikidele vabatahtlik.</p>

	<p>On väga oluline, et kiirendusala planeerimisel kaasataks võimalikult varakult (sh asukoha valikul) ülekande- ja jaotusvõrguettevõtjad, et saada infot, millistes piirkondadesse oleks võrgu vaates võimalik ning mõistlik kiirendusala luua. Näiteks juhul, kui kiirendusala määratakse ebapiisva võrguanalüüsita, võib see sattuda piirkonda, kus võrguvõimsus on piiratud (see omakorda võib tähendada aastate pikkust arendamist) või on võrgu tugevdamine kallis ja ajamahukas.</p> <p>Selgitame, et kiirendusala loomisel peab arvestama ka võrgu rajamiseks vajaliku realistliku ajakuluga. Kiirendusala elektrivõrguga ühendamiseks tuleb arvestada kogu protsessile kuluva ajaga alates tehnilisest planeerimisest ja maaõiguslikest toimingutest kuni hangete, tarnetele kuluva aja ja võrgu füüsilise väljaehitamiseni. Kuigi täpne ajaraam sõltuks konkreetse kiirendusala asukohast, siis peaks võrgu rajamiseks arvestama umbes 4-5 aasta pikkuse perioodiga, keerukamate projektide või ootamatuste korral (nt tarneraskused) võib see periood kujuneda veel pikemaks.</p>	
Elektrilevi	<p>8. Loamenetlus</p> <p>Ettepaneku artikkel 3 sätestab loamenetluse (<i>permit-granting procedure</i>) definitsiooni, mis hõlmab ka võrgu liitumisi (<i>grid connection permit</i>). Artikkel 4 sätestab ühte loamenetluse punkti ning artikkel 5 lõike 1 kohaselt kehtestavad liikmesriigid ühtse loamenetluse, mis põhineb ühel taotlusel ja hõlmab kõiki tööstuslike tootmisprojektide jaoks vajalikke lubasid.</p> <p>Elektrilevi juhib tähelepanu, et ettepaneku artiklis 5 sätestatud ühtse loamenetluse rakendamisel võib võrguühendusest kujuneda senisest varasem ja olulisem sisend projekti tervikotsuse tegemisel. Sellest tulenevalt võib võrguettevõtjalt oodata võrguühenduse tehnilist eelhindangut (sh võimsus, teostatavus, ajakava ja investeeringuvajadus) varasemas faasis, kui see on seni tavapärane, ning enne, kui kõik projekti ja võrguarenduse seisukohalt vajalikud sisendandmed on piisavalt kindlad.</p> <p>Elektrilevi hinnangul on seejuures oluline selgelt eristada võrguühenduse tehniline eelhindang ja siduv võrguühenduse kooskõlastus. Tehniline eelhindang saab olla informatiivne ja indikatiivne, tuginedes standardiseeritud eeldustele ja</p>	<p>Teadmiseks võetud. Ühtset loamenetlust IAA ettepanek ei hõlma, välja arvatud tööstuse kiirendamisalade puhul mis vastavalt seisukohapunktile 5.5 peaks olema vabatahtlikud. Artikkel 5 käsitleb ühtse loataotluse esitlemist, mille käigus erinevaid lubasid on võimalik menetleda eraldi.</p>

	<p>tüüplahendustele, kuid see ei saa asendada projektipõhist liitumisotsust, mis eeldab detailseid võrguanalüüse, maa- ja investeerimisküsimuste lahendamist ning lepingulisi kokkuleppeid võrguettevõtjaga.</p> <p>Samuti tuleb arvestada, et ka juhul, kui loamenetlused koondatakse ühte menetluskanalisse, lepitakse võrguühenduse tingimused ning võrguühenduse loomise ajakava iga konkreetse liitumise puhul võrguettevõtjaga eraldi kokku. Võrguühenduse tegelik valmimisaeg sõltub konkreetse võrguühenduse loomiseks vajalikest tegevustest ning võrgu hetkeseisust, mis võib ajas kiiresti muutuda. Seetõttu ei ole võrguettevõtjal võimalik anda varases loamenetluse etapis pikaajalisi ja siduvaid tähtaegu eeldusel, et võrguühenduse väljaehitamisega alustatakse oluliselt hiljem.</p> <p>Oluline on vältida olukorda, kus ühtse loamenetluse tähtaegade surve all oodatakse võrguettevõtjalt sisuliselt siduvat „jah/ei“ otsust või kindlat ajakava enne, kui vajalikud tehnilised, ruumilised ja majanduslikud eeldused on piisavalt selged ja kinnitatud.</p>	
Keskkonnaagentuur	<p>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium edastas Keskkonnaagentuurile (KAUR) ettepanekute esitamiseks ja tagasiside saamiseks Euroopa Komisjon poolt avaldatud tööstuse kiirendamise määruse (<i>Industrial Accelerator Act</i>, IAA) ettepaneku. KAURI tegevusvaldkond ei ole otseselt puutumuses ettepanekus käsitletavate teemadega, kuid kaudne puutumus on läbi Euroopa Liidu keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanõuditeerimissüsteemi, ökomärgise ning keskkonnaseire valdkonna. Toetame rohehangete temaatikat, kuid paneme ka südamele, et tööstuse kiirendamisel ei tohiks unustada adekvaatset keskkonnaseiret ja teisi keskkonnahoiuga kaasnevaid tegevusi ning arvestada tuleks ka nendega kaasuvate võimalike lisakuludega.</p>	Teadmiseks võetud.
Enefit	<p>1. Kas IAA lisa 1 strateegiliste sektorite loetelu on piisav?</p> <p>IAA lisa 1-s toodud strateegiliste sektorite loetelu (energiamahukad tööstused, autotööstus ja nullnetotehnoloogiad) on asjakohane. Samas tuleb meie hinnangul nende sektorite ring hoida võimalikult kitsas. Tegemist on sisuliselt riigiabi laadse regulatsiooniga, mistõttu peaks selle mõju olema võimalikult piiratud nii sektorite</p>	Teadmiseks võetud.

	<p>ulatuse kui ka kestuse osas. Soovitame kaaluda ka regulatsiooni ajaliselt selget piiritlemist.</p>	
	<p>2. Kas Made in EU nõuete rakendamine riigihangetes on asjakohane?</p> <p>Made in EU nõuete rakendamine IAAs toodud tingimustel võib piirata Eesti ettevõtete ligipääsu nii äritegevuseks vajalikele sisenditele kui ka uutele tehnoloogiatele või muuta nende soetamise oluliselt kallimaks. Seetõttu on oluline, et Eesti kasutaks maksimaalselt kõiki regulatsioonis ette nähtud paindlikkusi. Oluline on arvestada, et praktikas võib regulatsioon kaasa tuua märkimisväärse kulude kasvu. Kuigi erandeid on võimalik rakendada (nt juhul kui „nõuetekohase toote“ hind ületab vähemalt 25% võrra alternatiivi hinda või puuduvad sobivad pakkujad), ei pruugi need olla piisavad kulusurve vältimiseks.</p>	<p>Arvesse võetud mõjuhinnangus.</p>
	<p>3. Kas eelistatavad sektorid on piisavad või tuleks neid laiendada?</p> <p>Pakutud sektorite ring (teras, tsement, alumiinium, autotööstus ja nullnetotehnoloogiad) peaks jääma võimalikult kitsaks. Vähemalt lühiajalises perspektiivis vähendavad sellised meetmed Euroopa majanduse konkurentsivõimet, suurendades sisendkulusid. Kuigi eesmärk on soodustada konkurentsivõimelise tööstuse arengut Euroopas, on selle realiseerumine ebakindel, arvestades kehtiva regulatiivse keskkonna ulatust ja keerukust.</p>	<p>Osaliselt arvestatud mõjuhinnangus.</p>
	<p>4. Partnerriikide kaasamine Made in EU raamistikku</p> <p>Partnerriikide kaasamine peaks lähtuma konkreetsete lepingute sisust ja ulatusest. Automaatne ja üldine partnerriikide kaasamine ei ole põhjendatud. Lähenemine peaks olema diferentseeritud ning arvestama nii kaubanduslepingute tingimusi kui ka strateegilisi huve.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
	<p>5. Välisinvesteeringute lisatingimuste seadmine (>100 mln eurot)</p> <p>Üldiselt ei ole põhjendatud täiendavate piirangute kehtestamine välisinvesteeringutele. Arvestades, et mitmes strateegilises sektoris (nt teras, tsement,</p>	<p>Teadmiseks võetud. Välisinvesteeringute osas on IAA eesmärk tagada Euroopasse tulevate investeeringute kohaliku</p>

	<p>päikeseenergia, haruldased muldmetallid) on globaalne tootmine tugevalt koondunud üksikute riikide kätte, võib selliste tingimuste kehtestamine oluliselt piirata investeringute ligimeelitamist. Eesti kontekstis võib erandina kaaluda piiranguid haruldaste muldmetallide sektoris, kus esineb strateegiline julgeolekumõõde. Samas tuleb arvestada, et kohalik tootmine sõltub imporditavast toorainest ning täiendav regulatsioon võib ohustada tarneahela toimimist.</p>	<p>lisaväärtuse tagamine ning vältida sõltuvuste süvenemist.</p>
	<p>6. Konkreetsete lisatingimuste (EL enamusosalus, tööjõunõuded jms) sobivus</p> <p>Sellised nõuded ei tohiks olla universaalsed ega jäigalt kehtestatud. Arvestades Euroopa Liidu piiratud atraktiivsust investeerimiskeskonnana võrreldes teiste regioonidega, peaks liikmesriikidel säilima paindlikkus investeerimistingimuste osas läbirääkimiste pidamiseks.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Välisinvesteeringute osas on IAA eesmärk tagada Euroopasse tulevate investeringute kohaliku lisaväärtuse tagamine ning vältida sõltuvuste süvenemist.</p>
	<p>7. Madala süsinikusisaldusega materjalide nõuded riigihangetes</p> <p>Nõuded kasutada riigihangetes teatud osakaalus madala süsinikusisaldusega terast, alumiiniumi ning betooni/mörti toovad suure tõenäosusega kaasa hangete kallinemise. See omakorda vähendab Euroopa majanduse konkurentsivõimet. Kuigi eesmärk on toetada kohaliku tootmise arengut, on ebaselge, kas selline „kaitstud turu“ loomine viib pikemas perspektiivis tegeliku efektiivsuse ja konkurentsivõime kasvuni.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
	<p>8. Loamenetlused ja IAA mõju</p> <p>Tööstusinvesteeringute realiseerimine sõltub suurel määral kohaliku omavalitsuse otsustest, eelkõige planeeringute ja kogukondliku aktsepteeritavuse (NIMBY risk) osas. IAA ei lahenda otseselt neid takistusi. Kuigi regulatsioon võib teatud juhtudel aidata menetlusi kiirendada, ei ole selle tegelik mõju selge.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>